

1г1а урок

Тема: Г1алг1ай мохк

Урока лоарх1ам: «Г1алг1ай мохк» яха стихотворени дагахьа хьаювцийтар, Магас – Г1ала яхача стихотворени чулоацам бовзийтар, Хамхоев А. лаяца алар.

Урока никь

I. Урока кийчо ир.

Метта разминка:

1а боала хий тох

- Хьа боало зиза тох.

Гонахь лаятта

Хьаьндой цунна,

Мерза сомаш лургба хьона!

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

III. Керда тема хьехар

1. Хьехархочо дагахь 1оеш шийна дукхаеза Даьхенна хетаяь стихотворени. Из хила мег Озиев Салмана «Даьхенга» яха стихотворени:

• Са х1ара ден 1уйре

Хьо гарца б1арг белаш,

Хьо хестош йолалу.

Са х1ара ден сайре

Хьа диках дог дузаш,

Хьо езаш кхоачалу...

Хьо маьрша яхийла, хьамсара Даьхе!

2. Хъехархочун вай Даьхенах - Г1алг1айченах дола дош. Ха - зама хувцаяларах хувца ца луш дусарех да сага ший даьй мехкацара, даьй лаьттацара безам. Халкьа чоаг1ал, кьонахчал, денал айхха дувзадена да ший хьамсарча Даьхенца. Х1ара сага декхар да хьамсара Г1алг1айче тоае, хозье г1ертар. Вай ц1аккха а дицде йиш яц, мел хала, чоалхане никь хьабенаб вай кьамо, вай Галг1айчено кортамукьа хила г1ерташ. Из вайна дика хьахьокх хьинаре кьахьегаш болча йоазонхоша, поэташа шоай мах баь варгвоацача произведенешка. Цар дукхаг1чар кхоллам техкача, кертера тема Даьхе, цун сийле, цун йоакхо яр я. К1аьд а ца луш, шоайла яхье баьлча санна, хестабу цар шоай боча Даьй-мохк. Вай Даьй-мохк-Г1алг1айче. Аз шоана 1ойийша стихотворени язьяьр ва г1алг1ай халкьа поэт Озиев Исма1алий Салман. Ший са санна шийна дукхаезача Даьхенна хетадаьд цо уж муг1араш. Цу тайпара муг1араш дуккха а да. Ладувг1ал оаш укх муг1арашка.

3. хъехархочо 1оеш стихотворени

- Стихотворени чулоацамаца болх бар:

-Фу йох автара стихотворене т1а?

2. Берашка стихотворени 1оешийтар

-Хьа а лахе 1одеша поэта Даьхен сий делга, хам белга хьахьокха дешаш

III. Хъехархочо Хамхоев А. лаьца дувцар.

Хамхоев Элмарзий Ахьмада кхоллама никь д1абогалушшехь из вайзар мехкахошта говза илиалархо волаш. Цун ший тайпара йола оаз хьахезача, дега тоам хулар, вахара халонаш йицлора, яхаш дувцар поэта заманхоша. Д1ахо д1айодача хана цох хилар воккха поэт, композитор. Вай заман г1алг1ай или хьакхоллара лаьрх1а цо хьабена никь дикка лоарх1аме а ший тайпара а ба. Цун дика аьттув баьннаб дуккха г1алг1ай иллеш хьакхолла, уж дуккхача наха юкье д1адоаржаде.

Хамхоев Элмарзий Ахьмад ваьв 1910 шера Г1алме йистерча отарашка, ахархочун дезала юкье. Бера хана иг из кьел яйзар цунна, бакьда, й1аьхийча ганзах а кчийра из: вайнаьха халкьа иллеши ашараша дайзар цунна.

1925 шера, цун 15 шу даьннача хана, ла хала дола х1ама нийслу цун вахаре, в1алла дага а доацаш, б1аргий са а дайна висар из. Кьонахчо санна лайра з1амигача саго из хала чов. Б1аргий са дайнадале а, цун дега чура ц1аккха дицлургдоацаш чудийшар ше ваьча мехкарча кхоллама сурташ, сердалах лепаш кьега лоаман докьоаш; баьццарча хьуний гувнаш; 1одолалучара чехка а чопаш беш а, шаьрача сатийна -сабаре а дола Г1алмий; хьаьнача лаьттай шера ареш.

1931 шера деша вохийт Элмарзий Ахьмад Г1алг1ай совпартшколе, из йистеяьккхачул т1ехьаг1а, ше санна б1аргаш дайнача наьха юкъярлон отдела заместитель ву цох.

1936 шера денз эфире хаза даьлар Хамхоев Ахьмада иллеш. Дукха халкъа иллеш ховш а, уж дукха дезаш а, хозача оазаца уж д1аалара говзал шийх йоаллаш а вар Хамхоев Ахьмад. Ший халкъага кхаьча кортамукъале хестаеш, ший заманхой кердача вахара юкье ма йоагг1а моттиг д1алацара т1ахьехаш дар Ахьмада цу ханара иллеш.

Дикка лоарх1аме болх бир Хамхоев Ахьмада Сийлахь-Боккха Даймехка т1ом лаьтгача шерашка. Дуккхача наха дезаденна, вай Даьхе лораяра беррига нах оарцаг1боахаш дола иллеш хьакхолларах а уж довзийтарах а Хамхоев Ахьмада Нохч-Г1алг1ай Республика Лакхехьарча Совета Президиумо Сийлен грамота елар, х1аьта 1943 шера СССР -а йоазонхой Союза членалла д1аййцар из.

1957 шера, эггара хьалха Сибрег1ара ц1абаьхкачарца, ц1авера из вай мехка. Цу шера денз д1аволалу Ахьмад Нохч-Г1алг1ай паччахьалкхен иллей халхарей ансамбла солист а волаш, болх бе.

Ший поэтически говзал дег1аярга хьежжа 1960 шера денз, цун эггара хьалхара сборник «Сийрда ираз» яхаш дар, ше валлалца, Хамхоев Ахьмада арахийцар ер сборникаш: «Къахьегега марш» (1961 шу), «Дошо гуйре» (1966 шу), «Ираза хьаст» (1969), «Стихаш» (1972), «Гу сона дегаца» (1975 шу), «Сийна гаьне» (1981 шу), «Хамха» (1983 шу), «Лоаман илли» (1988 шу), «Светлое счастье» (1964 год), «Утро Родины» (1968 год), «Родник счастья» (1971 год), «Бегущий день» (1974 год), «Солнечный свет» (1976 год), «Утро в горах» (1977 год), «Звездные вершины» (1984 год) - дерригаш а 16 сборник. Царех ийс-г1алг1ай метталеи, ворх1-эрсий метталеи. Цун дик-дикаг1йола стихаш эрсий меттала яьхараш Нохч-Г1алг1ай республике дика бовзаш, ц1ихеза бола таржамхой Ирина Озероваи Надежда Мальцеваи бар.

Поэт, иллиалархо, музыкант, композитор волаш дика къахьегарах тарра Хамхоев Элмарзий Ахьмада цо халкъа даьча г1улакха дикка лакха мах а беш, 1958 шера цунна елар Нохч-Г1алг1ай АССР-а Заслуженни артист яха сийлен ц1и. Х1аьта 1960 шера денз из вар РСФСР —а заслуженни артисти, СССР-а композиторий доакъашхой.

1992-ча шера 20-ча августе валар хилар Хамхоев Элмарзий Ахьмада.

V.Сало1а минот

Малхо корах чу а хьежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег1.

Чехка йилар хоза юхъ,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхабла маькха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаьчар

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш стихотворени.

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Малаг1а стихотворени яр вай йийшар?

Малав из язъяр?

Оаш фу аргда Даьхех лаьца?

VII. Цаг1а бе болх балар. «Г1алг1ай мохк» яха стихотворени

Дагахъа 1омае.

Оаг1ув 3

2г1а урок

Тема: Тахан со г1озваьнна

Урока лоарх1ам: Яндиев Дж. «Тахан со г1озваьнна» яхача стихотворени чулоацам бовзийтар; дешархой шаьра, кьоастадеш дешара навькат лакхъяр, дувзаденна къамаьл шаьрдар, 1аламцара берий безам кхебар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

Разминка:

Сийрдаьнна йоаг1а 1уйре,

Малх хьалкхеташ латт.

Деррига 1алам, сийна сигале

Дошох кхаьла латт.

Тхир да лепаш жовхьар санна,

Оалхазараш дек.

Кхийтта боаг1а малх хестабеш,

Цар ашараш лекх.

II. Кица чулоацам башхар:

Гуйран миho кхо во денад, б1аьстен миho кхо дика денад.

III. Ц1аг1ара болх тахкар.

IV.. Керда тема хьехар

Яндиев Х.Дж. «Тахан со г1озваьнна»

1. Яндиев Х.Дж. лоацца дош оал хьехархочо.

Яндиев Хамарзий Джамалда вахар д1адахар лакхача лоамашка уллача Балте. Кавказа лоаман хозача моттигашта юкье хозаг1а йола юрт я поэт ваьр. Цигара дицлургдоаца

лоаман сурташ дег чу дийшар поэта. Къулбехъара денз маъхашха г1а дола дихка хъу а кхы тайпара г1а дола хъунаш а я цу лакхача лоамашка, х1аьта цу баьццарча лоамий довкъашка къилбаседехъа яда альпийски даьг1енаш, кхаш. Цу дерригнех хъахилар Джамалдий поэзен ганз. Доккха поэтически нач1ал хиларо, ди а бийса а ца къовсаш, къа хъегаро, поэзи чоаг1а езаро х1ама клоаргга тахка а из зе а харо новкъостал ду Яндиев Джамалда кхоачаш ткьо шу а далале, визза поэт а хинна д1аотта. Поэта говзамеча поэзен керттера темаш ювцаш хилча, белгалдаккха деза Даьхе езар, цун 1алам хестадар, цун селхане — тахане тахкар, къахъегамхочун сий дар, халкъашта юкъера вошал хъашт хилар, тешаме а ц1ена а доттаг1ал кхайкадар долга. Цхъабакъда, сога хьатгача, поэта эггара хозаг1а, лирични яраш я 1алам хестадеши йола стихаш Ше ваьча мехкара 1алам дукха дез Яндиев Джамалда. Бер долаш лоамашкеи 1арам хин маьлха чожеи ше лийнна ха ц1аккха йицлургйоацаш йисай цун дег чу:

Сийна шовлакхаш г1атехка,

1уйранна шортта теркаш,

Латт, муг1арех этта,

Лакха гаьнаш миho хьесташ.

Лийгаш мо, лоамаш т1а ловзаш,

Лел маьлха з1анараш,

Ловзарга даьккача санна,

Иллеш доахаш хъувз оалхазараш.

Сийрда а са мукъадоаккхаш а да поэта укх стихотворене г1а дилла лоамара сурт.

Тахан вай ешаргъа цун стихотворени «Тахан со г1озваьнна».

2. «Тахан со г1озваьнна»- стихотворени дешархой д1а а кхетабеш, хъехархочо 1оеш. Бераш ца кхетача дешай ма1ан доашх.

3. «З1анараг1» 1оеш дешархоша стихотворени.

4. Чулоацам башхар:

V.Сало1а минот

Малхо корах чу а хъежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег1.

Чехка йилар хоза юхъ,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхабла маькха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаьчар

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш стихотворени.

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Малаг1а стихотворени яр вай йийшар?

Малав из язъяр?

VII. Цаг1а бе болх балар. «Тахан со г1озваьнна» яха стихотворени

Дагахъа 1омае.

Оаг1ув 4

3г1а урок

Тема: Къамаъл

Урока лоарх1ам: Гагиев Г. «Къамаъл» яхача стихотворени чулоацам бовзийтар; дешархой шаъра, къоастадеш дешара навикат лакхъяр, дувзадenna къамаъл шаърдар, 1аламцара берий безам кхебар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка:

Мишта аргда

Попах надж?

Тайп-тайпара

Да цар г1аьнаш,

Тайп-тайпара

Г1аьний хъаж.

Тахкал, бераш,

Гаьний вахар,

Товш дац вайга

Таккхалча даг1ар.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

III. Керда тема хъехар

Гагиев Г. «Къамаъл» 1. Яндиев Х.Дж. лоацца дош оал хъехархочо.

1945-г1ча шера, апрель бета 14-г1ча дийнахъа стане, Акмолинск яхача городе ваъв Гагиев-Аюба Гирихан. Х1анз Астана яха Казахстана столица хиннай цу городах.

Наъсаре дег1ача эггара хъалхарча ц1еноех ца1 дег1ар хиннав поэта даьда Элберд. Наха

дарбаш деш, цлхеза саг хиннав из. Цу гаьнарча хана, е клинически кхоачам боаццаше а, кхыметтел бларгашта а, хъаь тла а операцеш еш хиниз. Юрташка бахача боккхийча наха хланз а "хъа дувц цо даьча дарбаех.

Хлаьта поэта да Аюб 1944 шера фронтера хъа а вьккха Ювахыйта хиннав Казахстане. Цигга. Акмолинске, ший дезалца влашагкхета пув баьннаб цун. Заготконторе заготовитель аш болх бу цо. Поэта нана, Бохтара-наькъан Дзайпала Маржан, цлагла Iеш, дуккха дезал- кхебеш хиннай.

Эггара хъалха Гагиев Гирихана стиха теа араяьлар 1964 шера 16 феврале никъ" яхача районни газета тла "Гирихан възьля за перо" аьнна дешхъалхе а йолаш.

Даьлацара безам, нахацара безам, дуненцара, Iаламцара безам. Из безам беце - са чудоаца дегI санна бус из кхоллам. Хлаьта Гагиев Гирихана кхолламца из безам болаш ба. Цудухъа дун кхоллам дийна ба, наьха дегашка бужаш ба, бларгех хий доаккхаш, бордаш делагIжийташ ба.

Иштта Гагиев Гирихана стихай тематика ювца доладенна долаш, хланз доашхаргда вай цун кхоллама юкьера керттера тематически наькъаш. Укх тайпара декъа йиш йолаш да уж:

1. Даьла хъоахавеш язъаь стихаш
2. Даьхенней, нанней, гIалглай къаманней, гIалглай меттаи хетаяь стихаши поэмаши
3. Поэзехи, поэта декхарехи лаьца стихаш
4. Безама лирика
5. Iалам дувцаш йола стихаш
6. Багахбувцама мотиваш юкье яраш
7. Интернационални тематика
8. Философски тематика
9. Наха юкьера гIулакхаш дувцараш
10. Беламе мугIараш
11. Берашта лаьрхIараш
12. Пема духъала язъаь стихаш
13. Л оацига стихаш
14. Таржамаш

Тайп-тайпарча халкъий берий поэташа даьча йоазонашта а таржамаш даьд Гагиев Гирихана. ГIалглай берашта йовзийтай цо Толстой Лев Николаевича, Михалков Сергея, Дриз Овсея, Сеф Романа, Мамакаев Эдуарда, Кагерманов Доккас, Бетуганов Луэса язъаь

произведенеш.

Цул совгIа берашта лаърхIа бола цун ший кхоллам дукха ха я наха безабенна. Хьанна бовзац цо язбаь "Хоза-Моза" яха фаьлг? Из дагахьа ховш бараш кIезига бац берашта юкье а, боккхийчарна юкье а. МоллагIа а цо берашта язьяь стихотворени вахарца дIаув, ткьамала йоал. ХIаьта цо берашта яздаьча дуккхача фаьлгий цIераш нарицательни а хинна дIаяхай. Масала, "Хоза-Моза" аьлий цIи тул наха, даси-нанаси еза лелаеча, кьахьегара ТIера йоацача йиIигах. "Боабашк-оапашк" оал оапаш бувцача кIаьнках е йиIигах, "Деша безам боаца бов" оал деша безам боацачох.

Гагиев Гирихана ше берашта деш дола йоазонаш духьал сакьердийтардухь деш дац. ХIара фаьлг, хIара стихотворени воспитательни лоархIам болаш я. Иштта "Хоза-Моза" яхача фаьлга могадац ахчеи-рузкьеи бахьан долаш сага ираз доадар. КIалвиссар кIалхараваккха тIахьех. "Боабашко-оапашко" бакьле Юмаду бераш.

Иштта ши-ший воспитательни лоархIам болаш я Гагиев Гирихана стихаш а. Боккьалдар аьлча, цун стихашца цхьа белами сакьердами мара ца хилча а, бехк боаккхалга дацар - белам а, сакьердам а ма бий шоай тайпара воспитательни лоархIам болаш.

Вай республика композитораша а, иллиалархоша а дукха иллеш кхеллад цун стихаш , лаьца. Царна юкье да, халкьа иллеш хила мегардола, "Наьсарен вальс", «Гучаяла», дезац дошо гувнаш", "ГIалгIайче", иштта кхьадараш.

Лоацца аьлча, Гагиев Гирихана поэзи юкьеенай вай вахара, вай кьаман культура хинна дIаэттай. цун дуккхача стихаша.

Тахан вай ешаргья цун стихотворени «Кьамаьл».

2. «Кьамаьл»- стихотворени дешархой дIа а кхетабеш, хьехархочо Iоеш. Бераш ца кхетача дешай ма Iан доашх.

3. «ЗIанарагI» Iоеш дешархоша стихотворени.

4. Чулоацам башхар:

IV. СалоIа минот

Малхо корак чу а хьежа,

Меттар гIоттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег1.

Чехка йилар хоза юхъ,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхабла маькха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаьчар

V. Д1ахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш стихотворени.

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Малаг1а стихотворени яр вай йийшар?

Малав из язъяр?

VI. Ц1аг1а бе болх балар. «Къамаьл» яха стихотворени

Дагахъа 1омае.

Оаг1ув 5

4г1а урок

Тема: Ма къаьга доаг1а...

Урока лоарх1ам: Осмиев Хь«Ма къаьга доаг1а» яхача стихотворени чулоацам бовзийтар; дешархой шаьра, къоастадеш дешара навькат лакхъяр, дувзаденна къамаьл шаьрдар, 1аламцара берий безам кхебар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка:

Мишта аргда

Попах надж?

Тайп-тайпара

Да цар г1аьнаш,

Тайп-тайпара

Г1аьний хъаж.

Тахкал, бераш,

Гаьний вахар,

Товш дац вайга

Таккхалча даг1ар.

II. Ц1аг1ара болх тахар.

III. Керда тема хъехар

1. Осмиев Хьамзатах дола дош. (Хьехархочоа новкъостала лу материал)

Говза поэт, прозаик, фольклорист, таржамхо, литературни критик, хъехархо хиннача Осмиев Сосе Хьамзата сийдола моттиг д1алоац г1алг1ай литература юкъе. Наьна меттала дола йоазув - дешар ший халкъа юкъе д1адоаржадеш а, халкъ дешарцеи говзамеча

кхолламашцеи сердалонга дугаш къахыйгача глалгай цлихеца болча лилманхошца хьалхарча мугларе лаьтгачарех ва Осмиев Сосе Хьамзат. Осмиев Сосе Хьамзат ваьв 1909 шера Наьсарен районерча Тлой- Юрта. Ахархочун къахьегега дезала юкье хьалкхийнав Сосе Хьамзат. Бера ха Тлой-Юрта Палме йисте длайихьай Хьамзата. 1920 шера Осмиев Сосе Хьамзат деша вода Тлой-Юртарча школе. Цига лomadир цо юххьанцара эрсий дешар. 1924 шера Буро тла Глалгай хьехархой лomadеш йолча техникума подготовительни отделене длайцар из. Цига волалу хургвола поэт, прозаик ший хьалхара йоазонаш де. 1929 шера тлехдика дешаш йистейоаккх Сосе Хьамзата техникум. Осмиев Сосе Хьамзата арадаьннад ткъаьннега кхоачаш поэтически а прозаически а гулламаш: эггара хьалхара цун книжка да «Дега оаз» яха стихай сборник, из арадаьлар 1958 шера. Цу сборнико хьахьекхар Осмиев Хьамзата исбахьале говзали поэтически уйла - кхетам члоагденнилга, цун литературни низ хьахинна баьнналга. Осмиев Хьамзата стихай тематика боарам боаццаш тайп - тайпара я: лоацца безамах миниатюраш, гонахьарча лаламах, къамашта юкьерча доттаглалах, тлема, тлом хьеберашта духьала. Цхьабакьда, эггара дикагйлола ший стихаш поэта Даьхе, цун сийле кхайкаеш язъьй. Йоккха моттиг ддалоац Осмиев Хьамзата кхолламе лалама хетаяьча стихаша. Из кхоллама назманча ва ала йиш я: «Ахкан бийса», «Йиза дошо гуйра», «Лай чоапингаш», «Догла», «Бетта бийса», «Гуйра», иштта кхийлола стихаш дог глоздоаккхаша, атта ешалуши, дицлургдоаца лалама сурт духьалъоттадеша я. Сага шийна довзаш а хлара денна гуш дола лалама сурт Хьамзата йоазошка ше дешача хана из бларга ца дайча санна хеталу, хлана аьлча, цу суртий уж белгалонаш зийнаяц, теркалььяьц цо. луйранна малх хьалкхеташ бларга ца гуш малав? Цхьабакьда, поэта цунах яздаьр лодийшача, дукха воаш ца зувш диса хлама корадогла вайна. Иштта я вай хланз ешаргйола «Ма къаьга доагла» яха стихотворени.

IV. Дешара навькаш шаьрьяр.

1. Къоастадеш деша дешархой лomadар.
2. Грамматически соцангла лорae бераш лomadар.
3. Логически, малана соцангла лорae лomadар.
4. Хьехархочо нийса дешара хьокхам гойт.
5. «Аргланца» лоешийт стихотворени.

V. Салола минот

Малхо корах чу а хьежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег1.

Чехка йилар хоза юхъ,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхабла маькха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаьчар

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш стихотворени.

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Малаг1а стихотворени яр вай йийшар?

Малав из язъяр?

VII. Цаг1а бе болх балар. «Ма къаьга доаг1а» яха стихотворени

Дагахъа 1омае.

Оаг1ув 6

5г1а урок

Тема: Наьсаре

Урока лоарх1ам: «Наьсаре» яха стихотворени дагахьа хьаювцийтар, Магас –Г1ала яхача стихотворени чулоацам бовзийтар, Чахкиев С. лаьца алар.

Урока никъ

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка стихотворени дагахьа хьаювцийтар,

- Гагиев Къурейшах лаьца ховр дувцар.

11. Керда тема хьехар

хьехархочо 1оеш стихотворени

- Стихотворени чулоацамаца болх бар:

-Фу йох автара стихотворене т1а?

-Хьаала, сенах д1алургьяцар аз, йоах поэта, нана - Наьсаре?

Кхыча мехкашка ше хилча а, фу дагалатт поэта?

2. Берашка стихотворени 1оешийтар

-Мишта кхетаду оаш дешаш «Дукха лийнав арахь, Адамаш, шахьараш гуш...»?

Хьа а лахе 1одеша поэта Даьхен сий делга, хам белга хьахьокха дешаш

111 Хьехархочо Чахкиев Саидах лаьца дувцар.

V.Сало1а минот

Малхо корах чу а хьежа,

Меттар г1оттадир вай сиха.

Кулгаш д1а - са а дахийта,

Дикка соттадайтар дег1.

Чехка йилар хоза юхь,

Цергаш ц1енйир сих а ца луш.

Чаме кхаьла маькха ч1егилг,

Цу т1а менна мерза чай,

Бай уж когаш сиха лувзаш,

Школе ханнахъа хъакхаъчар

V. Дахо хъехархочо дла а оалаш дешархоша 1 оеш стихотворени.

Урок чакхйоалаш, дийцар члоаг1 деш

Хъехархочун хаттараш:

Малаг1а стихотворени яр вай йийшар? («Наьсаре»)

Малав из язъяьр? (Чакхийев Саид)

Нана – Наьсареца бола безам мишта бувц Чакхийев Саида ший стихотворене т1а? Из моттиг хъа а лахе, 1 оеша.

Оаш фу аргда Даьхех лаьца?

У. Цаг1а бе болх балар. «Са Даьхе» яха сочинени язъе.

Дагахъа 1 омае.

Оаг1ув 9-10

6-г1а урок

Тема: Г1ишлонхой 1уйре

Урока лоарх1ам: «Магас –Г1ала» яха стихотворени дагахьа хьаювцийтар,
«Г1ишлонхой 1уйре» яхача стихотворени чулоацам бовзийтар, Кодзоев Т. лавца алар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

Ховли-довзали:

Хой шоана, х1аний

Са фоарт сел й1авьха?

Чухьежа 1емандаь

Тетрадашка навьха! (жираф)

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка стихотворени дагахьа хьаювцийтар

Хьехархочун хаттараш:

Малаг1а стихотворени яр вай йийшар? («Наьсаре»)

Малав из язьяьр? (Чахкиев Саид)

Нана – Наьсареца бола безам мишта бувц Чахкиев Саида ший стихотворене т1а? Из моттиг хьа а лахе, 1оеша.

Оаш фу аргда Даьхех лавца?

11. Керда тема хьехар

хьехархочо 1оеш стихотворени

- Стихотворени чулоацамаца болх бар:

-Фу йох автора стихотворене т1а? (Оалхазар сана, г1ишлонхой илли

Сатассача лавьтан т1а г1отт.)

Сенца ба, йоах поэта ший безам? (Деррига дог г1улакха дилла,

Ма безаме да г1ишло еш.)

2. Берашка стихотворени 1оешийтар

-Мишта кхетаду оаш дешаш «1уйре лувжаш, лоам т1ара чуйоаг1аш,...»?

Мишта хьалдотт ц1еной пенаш?

111 Хьехархочо Кодзоев Тимурах лаьца дувцар.

IV. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш стихотворени.

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хьехархочун хаттараш:

Малаг1а стихотворени яр вай йийшар? («Г1ишлонхой 1уйре»)

Малав из язьяьр? (Кодзоев Тимур)

У. Цаг1а бе болх балар. «Г1ишлонхой 1уйре» яха стихотворени

дагахьа 1омае.

Оаг1ув 11

7-г1а урок

Тема: Паччахьалкхен гимнах

Урока лоарх1ам: «Г1ишлонхой 1уйре»яха стихотворени дагахьа хьаювцийтар, «Паччахьалкхен гимнах» яхача дувцара чулоацам бовзийтар. Байракх, герб, гимн – г1алг1ай паччахьалкхен сийлен белгалонаш хиларах а уж лоре езарах а ларх езарах лъаца дувцар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

Доска т1а метта разминка:

- Б1арашдуарг

- Ира церг,

Блар 1окхоссал

- Дизаг1дарг!

- Байнаб сона

Хьо мо аьлий...

1айха даккха,

Гаьн т1а ваьле!

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка стихотворени дагахьа хьаювцийтар

- Стихотворени чулоацамаца болх бар:

-Фу йох автора стихотворене т1а? (Оалхазар сана, г1ишлонхой илии

Сатассача лаьттан т1а г1отт.)

Сенца ба, йоах поэта ший безам? (Деррига дог г1улакха дилла,

Ма безаме да г1ишло еш.)

2. Берашка стихотворени 1оешийтар

-Мишта кхетаду оаш дешаш «1уйре лувжаш, лоам т1ара чуйоаг1аш,...»?

Мишта хьалдотт ц1еной пенаш?

III. Керда тема хьехар

хьехархочо 1одеш байракхах, гербах, гимнах лаьца дувцараш.

Фу даьре да вай баракх хьаяьр?

Фу латт цун юкье?

Байракха лакхерен лохерен доакьош фу бос болаш да?

Цу бесай белгалонаш хьаювц.

Маца ч1оаг1ьяь т1аййцай вай къаман герб?

Хьаювца вай герба т1ара символаш.

Маца т1аййцай Г1алг1айчен гимн?

Мича д1аяздаьд, йоах, стихотворене т1а Г1алг1айчен наьха вахар?

Хьаала мишта кхетаду оаш: «Хила беза беррига нах - вежарий»?

Хьан хьашташ кхоачашду Г1алг1айчен Конституце?

IV. Сало1а минот

Г1ажаш г1айтта, г1айтта йолхар,

Яха баь т1а 1охайшар.

Яьг1а, яьг1а, хьал а г1айтта, 1адика йица, д1аяхар.

V. Дахо хьехархочо д1а а оолаш дешархоша 1одеш байракхах, гербах, гимнах лаьца дувцараш.

Урок чакхйоолаш, дийцар ч1оаг1деш

Хьехархочун хаттараш:

VI. Цаг1а бе болх балар. «байракх, герб, гимн, конституци» яха дувцараш

деша.

Оаг1ув 13-17

8-г1а урок

Тема: Г1алг1ай Республика Коституци. «Вай конституцех».

Гагиев Г.

Урока лоарх1ам: «Паччахьалкхен гимнах» яха дувцар хьадувцийтар, Г1алг1ай Республика Коституци. «Вай конституцех». Гагиев Г.

яхача дувцара чулоацам бовзийтар. Байракх, герб, гимн – г1алг1ай паччахьалкхен сийлен белгалонаш хиларах а уж лоре езарах а ларх езарах лаьца дувцар.

Урока никъ

1. Урока кийчо яр.

Метта разминка: (хьехархочоа т1еххьа)

Зунгат, харбаза т1а даьнна,

Дода тоьал гаьнадаьнна:

Дода яхаш: «Ай-ай-ай!»

Ма доккха да лаьтта вай.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка стихотворени дагахьа хьадувцийт «Паччахьалкхен гимнах» лаьца.

Хьехархочун хаттараш:

Фу даьре да вай баракх хьаяьр?

Фу латт цун юкье?

Байракха лакхереи лохереи доакьош фу бос болаш да?

Цу бесай белгалонаш хьаювц.

III. Керда тема хьехар

хьехархочо 1одеш Г1алг1ай конституцех лаьца дувцарш.

Маца д1аяьздаьд Г1алг1йчен наьха вахар?

Хьаала мишта кхетаду 1а: «Хила беза беррига нах - вежарий»?

Хъан хъашташ кхоачашду Г1алг1айчен Конституце?

Фуд Конституце т1а керттардар?

IV. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш байракхах, гербах, гимнах лаьца дувцараш.

Урок чакхйоалаш, дийцар чоаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Фу даьре да вай баракх хъаяьр?

Фу латт цун юкье?

Байракха лакхереи лохереи доакьош фу бос болаш да?

Цу бесай белгалонаш хъаювц.

Маца чоаг1гъяь т1аййцай вай къаман герб?

Хъаювца вай герба т1ара символаш.

Маца т1аййцай Г1алг1айчен гимн?

Мича д1аяздаьд, йоах, стихотворене т1а Г1алг1айчен наьха вахар?

Хъаала мишта кхетаду оаш: «Хила беза беррига нах - вежарий»?

Хъан хъашташ кхоачашду Г1алг1айчен Конституце?

У. Цаг1а бе болх балар. «байракх, герб, гимн, конституци» яха дувцараш деша.

Оаг1ув 13-17

9-г1а урок

Тема: Г1аьнаш лега ха. Осмиев Хь.

Урока лоарх1ам: Г1алг1ай Республика Коституци. яха дувцар хьадувцийтар,

«Г1аьнаш лега ха.»Гагиев Г. яхача дувцара чулоацам бовзийтар. !алама суртех лаьца дувцар.

Урока никь

1. Урока кийчо яр.

Метта разминка: (хьехархочоа т1еххьа)

Зунгат, харбаза т1а даьнна,

Дода тоьал гаьнадаьнна:

Дода яхаш: «Ай-ай-ай!

Ма доккха да лаьтта вай.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка стихотворени дагахьа хьадувцийт «Г1алг1ай Республика Коституци» лаьца.

Хьехархочун хаттараш:

Мича д1аяздаьд, йоах, стихотворене т1а Г1алг1айчен наьха вахар?

Хьаала мишта кхетаду оаш: «Хила беза беррига нах - вежарий»?

Хьан хьашташ кхоачашду Г1алг1айчен Конституце?

III. Керда тема хьехар

Хьехархочо !оеш Гагиев Г.язъяь стихотворени «Г1аьнаш лега ха.»

Хьалхарча шин муг1ар т1а «г1а» яха ши дош доаладу поэта. Малаг1а ма1ан долаш да хьалхадар?

Малаг1а ма1ан да шоллаг1чун?

IV. Сало 1а минот:

Цхьан минота г1овтта,

К1 аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъя т1а оттаде,

Когаш шераг1а оттабе.

V. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш

Гагиев Г.язъяь стихотворени «Г1аънаш лега ха. »

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Миштад йох поэта хъара г1аъна сурт?

Сенцад йох поэта доккха дов?

Фу хургда йох поэта Б1аъсти ялча?

Сенга т1ахъех вай поэта?

Хъадувца 1алама сурташ мишта хувцалу.

Мишта йох гуйра поэта?

У1. Цаг1а бе болх балар. Гагиев Г.язъяь стихотворени

« «Г1аънаш лега ха. » дагахъа 1омае.

Оаг1ув 18-19.

13.10

10-г1а урок

Тема: Хьунаг1ара гуйран 1уйре

Урока лоарх1ам: Хьунаг1ара гуйран 1уйре яха стихотворени чулоацам бовзийтар, !алама суртех лаьца дувцар. Берий 1аламцар безам лакхбар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка

1. Хьехархочоа т1еххьа массане а цхьана д1аоал:

Юхаг1ерте, вир мо,

Массадолчоа,

Гоамлургва хьо сиха

Массаволчоа!

- Бераш, вир яхача деша хьалха малаг1а оаз хоз вайна?

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка стихотворени дагахьа хьаювцийт «Г1аьнаш лега ха» лаьца.

Хьехархочун хаттараш:

Миштад йох поэта хьара г1аьна сурт?

Сенцад йох поэта доккха дов?

Фу хургда йох поэта Б1аьсти ялча?

Сенга т1ахьех вай поэта?

III. Керда тема хьехар

хьехархочо 1оеш **Торшхоев И.**язьаь стихотворени «Хьунахара гуйран 1уйре »

V. Сало1а минот:

Бийнаш де, бийнаш даста

- Ца1, шиъ, кхоъ.

Кулгаш дила, хьокхаде

- диъ, пхиъ, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

- Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

- Дап, дап, дап.

VI. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш

Торшхоев И..язъяь стихотворени «Хьунахара гуйран 1уйре »

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хьехархочун хаттараш:

Сен сурт диллад поэта ший стихотворене т1а?

Мишта дувц гаьний овлаш?

Фу ййоах шелалах?

Хьадувца 1алама сурташ мишта хувцалу.

Мишта йох гуйра поэта?

**УII. Ц1аг1а бе болх балар. Торшхоев И..язъяь стихотворени «Хьунахара гуйран 1уйре
»дагахьа 1омае.Оаг1ув 20-21.**

20.10.14

11-г1а урок

Тема: Эггара боккхаг1бола чкъаъра. Шадиев С.

Урока лоарх1ам: Эггара боккхаг1бола чкъаъраяхача дувцара чулоацам бовзийтар, берий чкъаърий лувцар мишта хилар дувцар. Берий 1аламцар безам лакхбар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Ховли-довзали:

Алал, малав 1от1ехъвала вухъаш,

Со д1аотге, 1о а хийца му1аш?!

- Бераш, малаг1а да вай коа му1аш д1аег1а лела хъайба? (Ка)

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка стихотворени дагахъа хъаювцийт «Хъунаг1ара гуйран 1уйре

Хъехархочун хаттараш:

Сен сурт диллад поэта ший стихотворене т1а?

Мишта дувц гаъний овлаш?

Фу ййоах шелалах?

Хъадувца 1алама сурташ мишта хувцалу.

Мишта йох гуйра поэта?

III. Керда тема хъехар

хъехархочо 1одеш «Эггара боккхаг1бола чкъаъра» яха Шадиев яздаь дувцар.

Дешашцара болх:

Белгалла – отчётливо, точно.....,

З1ак- удочка,

К1езиг-дукха- чуть-чуть,

Тоатолг- ручеёк,

IV. Салола минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Цал, шиъ, кхоъ.

Кулгаш дила, хьокхаде

- Диъ, пхиъ, ялх.

Тлаккха шорттига тлоараш тоха

— Тларш, тларш, тларш.

Когаш шорттига лотоха

- Дап, дап, дап.

V. Дахо хьехархочо дла а оалаш дешархоша лодеш

Урок чакхийоалаш, дийцар чоагледеш

Хьехархочун хаттараш:

Фу дийшар оаш Бексолтах лаяца?

Клаьнкаш фу барт баьбар?

Малагла говзал хьийхай Бексолта ший доттагичунна?

Мишта хул цар чкьяьрий дахар?

VI. Цагла бе болх балар. «Эггара боккхагIбола чкьяьра». Шадиев С.

Деша . ОагIув 21-27

12-г1а урок

Тема: Эг1ар. Ведзижев А.

Урока лоарх1ам: «Эг1ар» яхача дувцара чулоацам бовзийтар, Марацеи Шарики доттаг1алах лаьца дувцар, берий хъайбашцара безам совбаккхар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка:

Ворх1 ди да к1иран:

Оршот, Шинара, Кхаъра, Ера, П1аъраск, Шоатта, К1иранди.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка хъадувцийт «Эггара боккхаг1бола чкъаъра» яха Шадиев яздаь дувцар.

Хъехархочун хаттараш:

Фу дийшар оаш Бексолтах лаьца? *(Бексолта-м юрта гаргара нах болча вена к1аьнк ва. Чкъаърий лувца говзал а йоолаш, цу х1аманца безам а болаш.)*

К1аьнкаш фу барт баьбар? *(Сецца чкъаърий лувца баха барт бир цар)*

Малаг1а говзал хъийхай Бексолта ший доттаг1чунна? *(чкъаърий лувца говзал Iомайир Бексолта доттаг1чо)*

Мишта хул цар чкъаърий дахар?

III. Керда тема хъехар

хъехархочо Iодеш «Эг1ар» яха Ведзижев А. яздаь дувцар.

Дешашцара болх:

хъайбаш – животные,

эргалонаш - разница,

бохам - сора,

ц1имхара- злой,

массехк – несколько.

IV. Сало1а минот

Аързи йоаг1а сигала г1олла,

Шерра ткъамаш доаржадаъ.

Котам яг1а ший к1оригаш

Ткъама к1ал цох хъулаяъ.

Аързи, д1аг1о, гаънаяла,

Эшац ира м1араш хъа.

К1оригаш, шо арайовла,

Яжа баъ т1а шо д1аг1о.

V. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Мишта хиннад Марац?

Хъадувцал Шарик.

Сенах гучадоал уж шиъ ч1оаг1а доттаг1ий хинналга?

Фу бахъан бохам хинна иллад Марац?

Хъана летад из Шариках?

Фу бахъан долаш дехад Шарикаи Марацаи юкъара доттаг1ал?

VI. Цаг1а бе болх балар. «Эг1ар». Веджижев А. яздаъ дувцар

деша . Оаг1ув 28-36

13-г1а урок

Тема: Чудерзора урок

Урока лоарх1ам: «Эг1ар» яхача дувцара чулоацам хъабувцийтар, Марацеи Шарики доттаг1алах лаьца дувцар, берий хъайбашцара безам совбаккхар, д1аяхача урокех 1омадаър кердааккхар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка:

Ворх1 ди да к1иран:

Оршот, Шинара, Кхаъра, Ера, П1аьраск, Шоатта, К1иранди.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка хъадувцийт «Эг1ар» яха дувцар.

Хъехархочун хаттараш:

Мишта хиннад Марац?

Хъадувцал Шарик.

Сенах гучадоал уж шиъ ч1оаг1а доттаг1ий хинналга?

Фу бахъан бохам хинна иллад Марац?

Хъана летад из Шариках?

Фу бахъан долаш дехад Шарикаи Марацаи юкъара доттаг1ал?

III. Керда тема хъехар

Хъехархочо хаттарашца тохк д1аяхача урокех хина темаш.

1. Хъамсара бераш, шо мичахъа хиннад аьрки салолаш?
2. Малаг1а керттера белгалонаш я ажкани гуйрани юкъе?
3. Малаг1а ха — аька е гуйра — дукхаг1а еза шоана? Х1ана?
4. Шоаш деша даха кийчлуш фу г1ирс 1алашбаьб оаш?

Дешашцара болх:

Г1ирс – одеяние,

Галдалар - ошибка,

бахъан - причина,

харжа- выбрать,

караг1дала – осмелиться, решиться, отважиться, суметь.

IV. Сало1а минот

Аързи йоаг1а сигала г1олла,

Шерра ткъамаш доаржадаъ.

Котам яг1а ший к1оригаш

Ткъама к1ал цох хъулаяъ.

Аързи, д1аг1о, гаънаяла,

Эшац ира м1араш хъа.

К1оригаш, шо арайовла,

Яжа баъ т1а шо д1аг1о.

V. Дахо хъехархочо болх байт берашка гуйран сурт дуллийташ

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Малаг1а дувцараш дийшар вай укха юкъа?

Хъадувцал царна юкъера шоашта дукхадезаденнар.

VI. Ц1аг1а бе болх балар. Шоаш хинна моттигаш, оаш цига леладаър дагалаъце, лоацца дувцараш (сочиненеш) язде.

27.10 14-г1а урок

Тема: Чудерзора урок

Урока лоарх1ам: дешархошка шаош язъяь сочиненеш 1оешийтар, д1аяхача урокех 1омадаьр кердааккхар; берий хъайбашцара безам совбаккхар. Кодзоев Нурдина яздаь «Йи1ий -Борз» яха дувцар дешар,.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка

1. Хъехархочоа т1еххъа массане а цхъана д1аоал:

Юхаг1ерте, вир мо,

Массадолчоа,

Гоамлургва хъо сиха

Массаволчоа!

- Бераш, вир яхача деша хъалха малаг1а оаз хоз вайна?

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка сочиненеш 1ойишийтар

Хъехархочун хаттараш:

Малаг1а ха я вайна хъанз латгар?

Гуйран масса бутт ба?

Дика бовзий шоана вай мохк?

Малаг1ча моттигашка хиннад шо?

III. Керда тема хъехар

Тахан вай дешаргда Козоев Нурдина яздаь «Йи1ий - Борз» яха дувцар

Йи1ий-Боарз баг1а Шамала-Дукъа т1а, Шолжа абтта оаг1арахъа болча лакхача берда т1а, Глаъзи-Коа юххе. Ширача хана хинна буро я из. Эзараш шераш хъалха денз укхаза г1алг1ай баъхаб. Йи1ий-Боарза т1а г1алаш хиннай, т1ема чоаг1аленна даьха ораш хиннад. Шолжа лакхача берда т1а дукха хиннай из мо йола бурош.

Темар вай мехка венача хана Дошо Орда яхача паччахьалкхенна юкьейоаглаш хиннай ер моттиг. Цу хана укхача иллача шахьарах Бурой-берд, аьнна, цли йоаккхаш хиннай. Темара секретарь хиннача, Йезди яхача саго яздаьча тептар тла ювц из шахьар. Цу хана цу шахьара доал деш Бурохан (Бороглан) хиннав. Глалгаша Боргла оалар, из хинна хила тарлу. Темара духьала дуккха тлом баьб Бурохана. Темара каравахавац из. Темар длавахачул тлехьагла итт шу даьлча мара веннавац из. Тлаккха, Йилий-Боарза духьал, Шолжа аьрда берда тла, Шайхий-Гув тла длавеллав из. Хетаргахьа, цун каша тла хьалдеттад Боргла-Каш.

Глалглай дуккха оаламаш да Йилий-Боарзаца дувзаденна. Оаламашка дувчачох, цу тла цхьа сув яхаш хиннай. Цунна везаш хиннав Шолжа дехьарча берда тла, Шайха-Гув тла вахаш хинна Боргла Бексолта. Цхьан глаьраца дов деш, Бексолта вийначул тлехьагла, цун каша тла шийна шалта тега, еннай, йоах, сув. Йилий-Боарза тла длаеллай из. Цул тлехьагла цу гувнах Йилий-Боарз, аьнна, цли тиллай.

Йилий-Боарз багача гув тлара еррига Наьсаре гу, Шолжа атагле а Сипсой-Глалий тла кхаччалца гу'.

Йилий-Боарз исторически памятник лоархлал ба. Лаьдало лорабу из, лилманхоша тохкамаш цига.

- 1.Хьамсара бераш, Малав укх тла вувца Темар?
- 2.Йезди яхар мала хиннав?
- 3.Мичахьа меттиге ба Йилий -Боарз?
- 4.Мишта лорхла лаьдало из моттиг?

Дешашцара болх:

Кулла (таьлг) (да) — игра в чижик

Бежакарт (я) — загон для скота

Боржаш (я) — мягкая обувь из сукна

Лажь (да) — мясо, заготовленное на зиму

Боштолг (я) — годовалый козел

Глалмакхий (белг.) — калмыцкий

Беттагаргаш (я) — обложка

Чайполг (да) — вид грибов

Чинтолг (ва) — карлик

Пулинг (я) — сказочный конь

Кел (я) — лощина

Цябцилг (да) — сверчок

Бийдолг (ва) — гном

Дукъ (да) — ярмо, бремя

Мул (ба) — болхлоша цкъа длаайтгача хъалоана кха-длоаххалла е шоралла длаулла оаса.

IV. Салола минот

Аързи йоагла сигала глолла,

Шерра ткъамаш доаржадаъ.

Котам ягла ший клоригаш

Ткъама клал цох хъулаяъ.

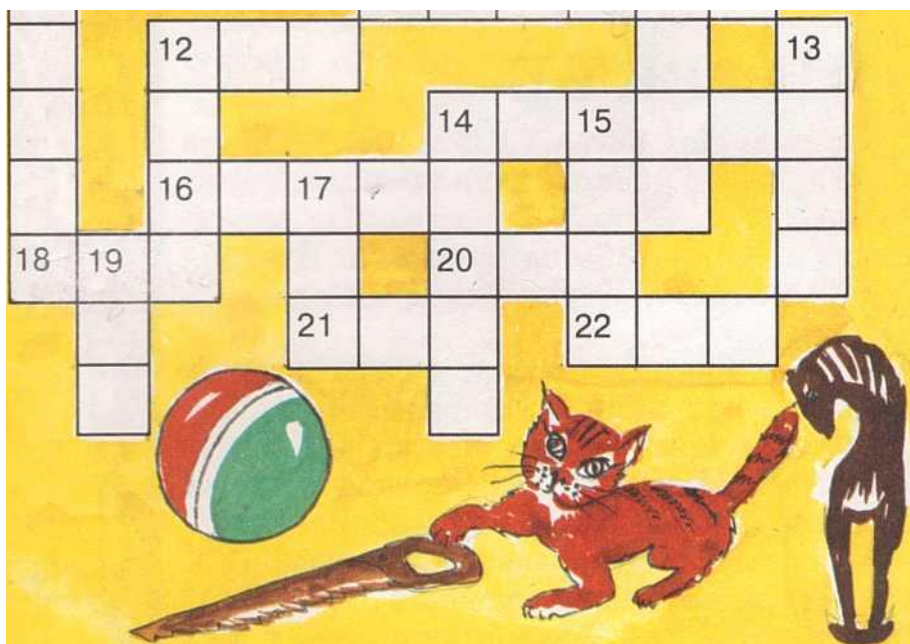
Аързи, длагло, гаънаяла,

Эшац ира млараш хъа.

Клоригаш, шо арайовла,

Яжа баъ гла шо длагло.

V. Дахо хъехархочо болх байт берашка кроссворд дашхийташ

Пхораг1а: 2. Га. 4. Доажа хъхо. 6. Ширача ханар! лампа. 9.
Г1алг1ай газета. 10. Коа т1ара хъайба. 11. Берий ловзорг. 12.
Мангал хъекха моттиг. 14. Къам. 16. Бус сигала лепар. 18. Га. 20.
Дарба дер. 21. Сиха фо. 22. Хъогол д1айоаккхар.

Ураг1а: 1. Шера кертера ха. 3. Берий кхача. 5. Щерметтдеша форма. 6.
Мекъа дийнат. 7. Айенна моттиг. 8. Илли доахар. 12. Ц1аг1ара
аькха. 13. Сага керта чу кхестар. 14. Хъаьна даар. 15. Дахча тедарг.
16. Дог1а ца дийлхача навкъа т1а хул ар. 19. Берий маьнги.

УІ. Цаг1а бе болх балар. Хъа а лахе вай мехках лаьца дувцар кечде.

II четвъртъ

1-г1а урок

Тема: Кхоанен даъй.

Урока лоарх1ам: «Кхоанен даъй» яхача дувцара чулоацам бовзийтар, г1орбаъннача турпалхой оамалех лаъца а малаг1ча сага оамалех лоравала веза а таханарча заман къона саг мишта хила веза дувцар; «патриот, интернационалист» яхача дешаех кхетам балар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

- бeрашка хъадувцийт каникулех шоаш са мишта лe1ар: мичахъа хъоашалг1а хилар а книшкашца фу болх бар.

Хъехархочун хаттараш:

II. Керда тема хъехар

хъехархочо 1одеш «Кхоанен даъй» дувцар.

Дешашцара болх:

шеко – сомнение,

заман - тысячилетие,

хиннадац алга дац- нельзя сказать,

бакъдар тол- правда лучше.

IV. Сало1а минот.

Ца1, ший, кхоъ - корта лаккха хъалъайбе,

Диъ, пхий, ялх - д1а-хъа дерза, делале,

Ворх1, барх1, ийс шортта 1олохле,

Хъалнийслия саббаре,

Клоариа даха, бераш, са.

Цхъан метте г1абаха лаккха,

Шортта 1о а хайше,

Д1а-хъа хъажа делале,

Болх д1абахъа кийчо е.

V. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Малаг1ча хаттара жоп лаха г1ерташ хиннад бераш? (**«Мишта хила веза таханарча заман къона саг»** яхача хаттара.)

Г1орбаьннача турпалхой малаг1а керттера оамалаш ювц Руслана? Хъа а лахе, 1оеша из моттиг. (**Уйлаш ц1ена хиннай цар. Харц лийнабац, боккхаг1чар юхъ йоагаяьц.**

Наха къамаьл деча хана, юкъе а тувсабенабац. Цар, к1езигаг1а къамаьл а деш, дукхаг1а ладийг1ад наха дувчачунга, - аьлар Руслана.)

Дувцара шоллаг1ча даькъа т1а йоазанхочо малаг1а хъехамаш ду берашта? (**Лоацаг1а аьлча, з1амига болча хана денз декхарийла ба х1ара к1аьнк, йи1иг шоай йоккхача, сийрдача кхоаненга кийчбала. ... Къахъегам, къахъегам, т1аккха а къахъегам ба саг шин кога т1а ураоттаваьр, таханарча 1илмага, говзалашка, культурага из кхоачаваьр.)**

Малаг1ча сага оамалех лоравала веза? (**лочкъор доалача сагах,даьх-наьнах шийгара даьнна г1алат хьуладечох, харц лувчох, шийла эшашаг1а, замаг1а волчунца нийсхо йоаца г1улакх леладечох,)**

Мишта хила веза таханарча заман къона саг?

Мишта кхетаду оаш «патриот, интернационалист» яха дешаш?

У1. Цаг1а бе болх балар. «Кхоанен даьй» яха дувцар деша .

Оаг1ув 38-42

2-г1а урок

Тема: Безам ба са. Осмиев Хь.

Урока лоарх1ам: «**Безам ба са**» яха стихотворени чулоацам бовзийтар; кхетам т1а а бохийташ стихотворене нийса еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьабкъл а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

- берашка «Кхоанен даьй» яха дувцар хьадувцийт .

Хьехархочун хаттараш:

Малаг1ча хаттара жоп лаха г1ерташ хиннад бераш? («**Мишта хила веза таханарча заман къона саг**» яхача хаттара.)

Г1орбаьннача турпалхой малаг1а керттера оамалаш ювц Руслана? Хьа а лахе, 1оеша из моттиг. (**Уйлаш ц1ена хиннай цар. Харц лийнабац, боккхаг1чар юхь йоагаяьц.**

Наха къамаьл деча хана, юкье а тувсабennaбац. Цар, к1езтгаг1а къамаьл а деш, дукхаг1а ладийг1ад наха дувчачунга, - аьлар Руслана.)

Дувцара шоллаг1ча даькъя т1а йоазанхочо малаг1а хьехамаш ду берашта? (**Лоацаг1а аьлча, з1амига болча хана денз декхарийла ба х1ара к1аьнк, йи1иг шоай йоккхача, сийрдача кхоаненга кийчбала. ... Къахьегам, къахьегам, т1аккха а къахьегам ба саг шин кога т1а ураоттаваьр, таханарча 1илмага, говзалашка, культурага из кхоачаваьр.)**

Малаг1ча сага оамалех лоравала веза? (**лочкьор доалача сагах, даьх-наьнах шийгара даьнна г1алат хьуладечох, харц лувчох, шийла эшашаг1а, замаг1а волчунца нийсхо йоаца г1улакх леладечох,)**

Мишта хила веза таханарча заман къона саг?

Мишта кхетаду оаш «патриот, интернационалист» яха дешаш?

III. Керда тема хьехар

хьехархочо 1оеш **Осмиев Хьамзата** язъяь «**Безам ба са**» яха стихотворени

IV. Сало 1а минот:

Цхъан минота гловтта,

К1аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкба т1а оттаде,

Когаш шераг1а оттабе.

V. Дешашцара болх

Тохкаш – исследуя,

Халкба – народу,

Ч1онак – почка,

Сийле – слава,

Г1о де – помочь

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш

стихотворени « Безам ба са »

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Фу де безам ба поэта?

Мехка халкба мишта накъавала безам ба са йоах поэта?

Мишта сенца ба шун безам?

Шоашта фу караг1адоаладалара, аьнна, хетт шоана?

Безам ба са,

Хъаша воацаш,

Ц1енда волаш

Кхоаненна

Д1ачувала базам ба.

Теркам бе укх дешашта.

- 1оеша стихотворении поэта кога мета шоаш а оавттадеш.

- Поэта малаг1а оамалаш хъацаргъяр аош?

VII. Цаг1а бе болх балар. Осмиев Хъамзата язъяь « Безам ба са » дагахъа 1омае.Оаг1ув 42-43.

3-г1а урок

Тема: Дикадар, водар.

Урока лоарх1ам: «Дикадар, водар» яхача дувцара чулоацам бовзийтар, дикача наъха г1улакхаш дувцар; 1аламцар берий безам лаккхбар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка:

Фийла лергаш,

Сийрда б1аргаш,

Эзди когаш

- Диткъадаргаш,

Г1етта г1аъск мо,

Сиха лел Дехаш миho:

Сабардел!

Фуй из, бераш?

(Д1ахьокх лийга сурт)

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

- берашка хъаювцийт ц1аг1а 1омае енна стихотворени.

Хъехархочун хаттараш:

Фу де безам ба поэта?

Мехка халкъа мишта накъавала безам ба са йоах поэта?

Мишта сенца ба шун безам?

Шоашта фу караг1адоаладалара, аьнна, хетт шоана?

III. Керда тема хъехар

хъехархочо 1одеш «Дикадар, водар» яха дувцар.

Дешашцара болх:

тоатол – ручеёк,

оалхазар - птица,

шовда- река,

IV. Сало1а минот.

Бийнаш де, бийнаш даста

— Ца1, шиъ, кхоъ.

Кулгаш дила, хъокхаде - диъ, пхиъ, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

- Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

Дап, дап, дап.

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Мича вигар дас ший во1? (Дас хъунаг1а вигар ший во1)

Сенца сакъердалора цар? (оалхазара ашарашца, шовдай декарца, хъун оакхарий хозалца.....)

Хъунаг1а дика х1амаш даър мала ва? (Кхерт1о т1а куришка оттаяър а цун шийла дог лорадеш, 1и даър а гонахье ц1енъеш, кулг техар а шовдана хъурмат деш хъйзар а дика саг ва.)

Оаш дой наха шоашта дулу дикадар?

Х1ана велхар з1амига к1аьнк?

Фу дир даси к1аьнкеи 1алама даъ зулам нийсе г1ерташ?

Малаг1а уйлаш чуессар шоана дувцар дийшача?

VII. Цаг1а бе болх балар. «Дикадар, водар» яха дувцар деша .

Оаг1уВ 43-47.

4-г1а урок

Тема: Г1ишлонхой. Ужахов Х.

Урока лоарх1ам: «Г1ишлонхой» яха стихотворени чулоацам бовзийтар; кхетам т1а а бохийташ стихотворени нийса еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьабкьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка:

Пхи п1елг ба кулга:

Ц1аза п1елг,

Юостара п1елг,

Юкьбера п1елг,

Хьокха п1елг,

Нана п1елг.

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

- берашка «Дикадар, водар» яха дувцар хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Мича вигар дас ший во1? (**Дас хьунаг1а вигар ший во1**)

Сенца сакьердалора цар? (оалхазара ашарашца, шовдай декарца, хьун оакхарий хозалца.....)

Хьунаг1а дика х1амаш даьр мала ва? (**Кхерт1о т1а куришка оттаяьр а цун шийла дог лорадеш, 1и даьр а гонахье ц1енъеш, кулг техар а шовдана хьурмат деш хьийзар а дика саг ва.**)

Оаш дой наха шоашта дулу дикадар?

Х1ана велхар з1амига к1аьнк?

Фу дир даси к1аьнкеи 1алама даь зулам нийсе г1ерташ?

Малаг1а уйлаш чуессар шоана дувцар дийшача?

III. Керда тема хьехар

хьехархочо 1оеш **Ужахов Х.** язъяь «Г1ишлонхой» яха стихотворени

IV. Сало1а минот.

Ца1, шиь, кхоь - корта лаккха хьалъайбе,

Дий, пхий, ялх - д1а-хьа дерза, делале,

Ворх1, барх1, ийс шортта 1олохле.

Цхьан метте г1абаха лаккха,

Шортта 1о а хайше,

Д1а-хьа хьажа, делале,

Болх д1абахьа кийчо е.

V. Дешашцара болх

Г1ишлонхой – строители,

сибат – вид,

б1аьшераш– столетия,

т1ехье – потомки,

г1оза – славные,

г1ожа – грубые.

VI. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш

стихотворени «Г1ишлонхой».

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хьехархочун хаттараш:

Сево эргадоаккх лаьттан сибат? (Г1ишлонхой кадай кулгаш, кирпишка т1а кирпишк юллаш.)

Мишта кхетаду оаш «Д1аг1оргья ший апараш» яха дешаш?

Фу хетт жовхьаргех тара?

1одеша т1ехьара дешаш, де ма1ан. (Г1ишлонхой кулгашта яьнна г1ожа чонкаш.)

Теркам бе дешай: «Доахаргда цар б1аьшераш, хьаллоттаеш шун ц1ераш».

Хъанак лаьца да уж дешаш? Шерде цар маган. (Длагоргья ха, гишлонхой кьалургба, бакьдунен чу длаберзаргба. Бакьда, цар хьалдаь боахамаш бляшерашка латтаргда. «Хъанакька баь боахам ба ер», - яхаш.)
- белгалгьяха шоашта мел йовза говзалаш, ала цар кьахьегамах лаьце. Царех малаган говзал караерзайича бакьахьа хетар шоана?

**УП. Цаган бе болх балар. Ужахов Х. язьаь «Гишлонхой» яха стихотворени дагахьа
1омае.Оаг1ув 47-48.**

5-г1а урок

Тема: Къоанои к1анти

Урока лоарх1ам: дувцара чулоацам бовзийтар; кхетам т1а а бохийташ дувцар шаъра деша 1омабар; берий дешарцара безам а хъабкъал а кхетам а лакхбар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка:

Ши дими боал-кха

Инкала букъах...

Раъза яц инкал

Уж боацаш дукхаг1а! (д1ахъокх инкала сурт)

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

- берашка «Г1ишлонхой». яха стихотворени хъаювцийтар.

Хъехархочун хаттараш:

Сево эргадоаккх лаьттан сибат? (Г1ишлонхой кадай кулгаш, кирпишка т1а кирпишк юллаш.)

Мишта кхетаду оаш «Д1аг1оргъя ший апарах» яха дешаш?

Фу хетт жовхъаргех тара?

1одеша т1ехъара дешаш, де ма1ан. (Г1ишлонхой кулгашта яьнна г1ожа чонкаш.)

Теркам бе дешай: «Доахаргда цар б1аьшераш, хьаллоттаеш шун ц1ераш».

Хъанах лаьца да уж дешаш? Шерде цар ма1ан. (Д1аг1оргъя ха, г1ишлонхой къалургба, бакъдунен чу д1абержаргба. Бакъда, цар хьалдаь боахамаш б1аьшерашка латтаргда. «Хъанаьхка баь боахам ба ер», - яхаш.)

- белгалъяха шоашта мел йовза говзалаш, ала цар къахъегамах лаьце. Царех малаг1а говзал караерзайича бакъахъа хетар шоана?

III. Керда тема хъехар

хъехархочо 1одеш **Костоев 1.** яздыь «Къоанои к1анти» яха дувцар.

IV. Сало1а минот:

Цхъан минота г1овтта,

К1аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1аоаргга,

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъя т1а оттаде,

Когаш шераг1а оттабе.

V. Дешашцара болх

Чхара – скала,

Маькарлонга - опытность,

Б1убенна – уверенно,

Ло1ам – воля,

Кадай – шустрый,

З1огал – вершина,

Нач1ал - умение.

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

«Къоанои к1анти» яха дувцар.

- хъалха дешар кхетадар:

- 1оешал укх дувцара ц1и. Фу яхалга да из?

- Фу деш хиннаб уж?

- Малаг1а духъале этгай царна духъал?

- Фу бахъан долаш мегар йох К1анта шийна чхара т1а вала?

- Малаг1а оамалаш хоза хийтар шоана к1анти?

VII. Дувцар т1а дувцар ч1оаг1деш кхыь дешар.

К1анта оамалаш йувцаш къамаьл дар:

- Кхы малаг1а оамалаш езаелар шоана К1анта?

- Хъана баьннаб К1антий аьттув з1огал т1а вала?

- Шоашта малаг1а хъехам эцаргбар оаш укх дувцарт1ара?

- Фу накъадаьннад К1антийна Къоночунгара?

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хъехархочун хаттараш:

Миштаб шин наькъахочун каралаьца никъ?

Малаг1а наькъахочун баьннаб аьттув з1огал т1а вала?

Фу жоп деннад К1анта Къоаночун хаттара?

**УП. Цаг1а бе болх балар. Костоев 1. яздяь «Къоанои к1анти» яха дувцар деша. Оаг1ув
48-50.**

6-г1а урок

Тема: Йиъ хъажк1а

Урока лоарх1ам: Плиев М-С. кхолламах бола кхетам шербар; дувцара чулоацам бовзийтар; кхетам т1а а бохийташ дувцар шаьра деша 1омабар; берий дешарцара безам а хъабкъал а кхетам а лакхбар.

Урока никъ

I Урока кийчо яр.

Метта разминка:

Сихаоаларг:

Къа хъийгад

- К1а хъийкъад! (массайттаза, т1ехь-т1ехь сих алуш)

II Ц1аг1ара болх тахкар.

- берашка «Къоанои к1анти» яха дувцар хъадувцийтар.

Хъехархочун хаттараш:

Миштаб шин наькъахочун каралаьца никъ?

- Фу деш хиннаб Къоанои К1анти?

- Малаг1а духъале этгай царна духъал?

Малаг1а наькъахочун баьннаб аьттув з1огал т1а вала?

Фу жоп деннад К1анта Къоаночун хаттара?

- Фу бахъан долаш мегар йох К1анта шийна чхара т1а вала?

- Малаг1а оамалаш хоза хийтар шоана к1анти?

- Кхы малаг1а оамалаш езаелар шоана К1анта?

- Хъана баьннаб К1антий аьттув з1огал т1а вала?

- Шоашта малаг1а хъехам эцаргбар оаш укх дувцарт1ара?

- Фу наькъадаьннад К1антийна Къоаночунгара?

III. Керда тема хъехар

хъехархочо 1одеш Плиев М-С. яздыъ «Йиъ хъажк1а» яха дувцар.

Плиев М-С. кхоаламах дувцар.

IV. Дешашцара болх

Анаюхе,

Тулаш,

боарамех,

б1убенна,

урхенех,

г1оздаьнна,

IV. Сало1 а минот:

Цхъан минота г1овтта,

К1аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оаргга

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъа т1а оттаде,

Когаш шераг1а оттабе.

V. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

«Йиь хъажк1а» яха дувцар.

- хъалха дийшар кхетадар:

-Фу аргдар оаш укх дезалех?

- Миштаб шоайла боакхий бараш а бераш а шоайла укх дувцара т1а?

-Фу уйлаш йолаш яхаяр к1аьнка хъажк1аш?

-Цун хетар хиларе из ц1акхаьчач?

- Фу хетт шоана, йоазонхочо к1езиг хетий к1аьнка даьр?

VI. Дувцар т1а дувцар ч1оаг1деш кхыь дешар.

К1аьнка оамалаш йувцаш къамаьл дар:

- Малаг1а оамалаш езаелар шоана к1аьнка?

- Мишта нийсделар Махьмада наьха бешара хъажк1аш лочкъаяр?

- Сево гойт из к1аьнка даьна ч1оаг1а новкъа хилар?

- Сенах гу вайна Махьмад ше даьча воча х1амах дехкевалар?

VII. Ц1аг1а бе болх балар. Плиев М-С. яздыь «Йиь хъажк1а» яха дувцар деша. Оаг1ув

50-56.

7-урок

Тема: Лейлай ц1ай

Урока лоарх1ам: «Лейлай ц1ай» яхача дувцара чулоацам бовзийтар; кхетам т1а а бохийташ дувцар шаьра деша 1омабар; берий оамалех лаьца дувцар, царех дикадар водар кьоастаде а хьам зе а шоайла кьахетаме хила 1омабар..

Урока никь

I. Урока кийчо ир.

Метта разминка:

1а боала хий тох

- Хьа боало зиза тох.

Гонахь лаьтта

Хьаьндой цунна,

Мерза сомаш лургба хьона!

II. Ц1аг1ара болх тахкар.

- берашка «Йиь хьажк1а» яха дувцар хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

- Миштаб шоайла боакхий бараш а бераш а шоайла укх дувцара т1а ?

-Фу уйлаш йолаш яхаяр к1аьнка хьажк1аш?

-Цун хетар хиларе из ц1акхаьчач?

- Фу хетт шоана, йоазонхочо к1езиг хетий к1аьнка даьр?

- Малаг1а оамалаш езаелар шоана к1аьнка?

- Мишта нийсделар Махьмада наьха бешара хьажк1аш лочкьяар?

- Сево гойт из к1аьнка даьна ч1оаг1а новкья хилар?

- Сенах гу вайна Махьмад ше даьча воча х1амах дехкевалар?

III. Керда тема хьехар

хьехархочо 1одеш **Шадиев С.** яздыь «Лейлай ц1ай» яха дувцар.

IV. Сало1а минот:

Цхъан минота г1овтта,

К1аьддалар д1адаккха,

Сих а ца луш, к1оарга

Шозза а кхозза а даккха са.

Кулгаш юкъа т1а оттаде,

Когаш шераг1а оттабе.

V. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Ц1ай - праздник, день рождения,

Хьагар - позавидовала,

Торо - возможность,

VI. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

«**Лейлай ц1ай**» яха дувцар.

- хьалха дийшар кхетадар:

- шун уйлашка ладувг1а безам бар са. Малаг1а уйлаш ессар шун кертача дувцар дешача хана?

- Хьанах лаьца да ер дувцар? Хьаювцал цун оамалаш.

- Малаш баьхкабар Лейлай ц1ай дезди?

- Малаг1а говзалаш йохкар йи1игех ?

- Лейлан хьана хацар цхьакха оаг1орахьа говзал?

- Мишта кхейеш яр Лейла ший нанас?

- Фу хетт шоана, 1омалургья аьнна хетий шоана Лейла хьама хьаде?

VII. Дувцар т1а дувцар ч1оаг1деш кхьг дешар.

Лейлай оамалаш йувцаш къамаьл дар:

- Малаг1а оамалаш езаелар шоана Лейлай?

- Мишта нийсеннад Лейлайна цхьакха говзал ца хар?

- Нанас даьча совг1ато г1ад х1ана йиганзар йи1иг?

- Оаш малаг1а совг1аташ лоарх1 эггара дезаг1а?

УШ. Цаг1а бе болх балар. Шадиев С. яздыь «**Лейлай ц1ай**» яха дувцар деша. **Оаг1ув 56-62.**

8-урок

Тема: Балха кулгаш. Осмиев Хь.

Урока лоарх1ам: Поэта кхоламах лаьца алар; «Балха кулгаш» яха стихотворени чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

1. Метта разминка:

Ай малав из, велхаш ваг1ар?

Миска-миска велхаш ваг1ар?

Из ба моза, из ба моза,

Б1 аргаш 1аьржа дола моза,

Ткъамаш даьржа бола моза,

Хоза-хоза бола моза.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Лейлай ц1ай» яха дувцар хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

- Малаш баьхкабар Лейлай ц1ай дезди?

- Малаг1а говзалаш йохкар йи1игех ?

- Лейлан хьана хацар цхьакха оаг1орахьа говзал?

- Мишта кхейеш яр Лейла ший нанас?

- Фу хетт шоана, 1омалургья аьнна хетий шоана Лейла хьама хьаде?

- Малаг1а оамалаш езаелар шоана Лейлай?

- Мишта нийсденнад Лейлайна цхьакха говзал ца хар?

- Нанас даьча совг1ато г1ад х1ана йиганзар йи1иг?

- Оаш малаг1а совг1аташ лоарх1 эггара дезаг1а?

III. Керда тема хьехар

Тахан вай ешаргья Осмиев Хьамзата язъяь «Балха кулгаш» яха стихотворени.

Цкъ хьалхаг1а суртага хьожаргда вай:

Фу гу шоана укх сурта т1а?

Фу хьокхаш йохк комбайнаш?

Наха фу ду царна т1ехьа?

Мишта хетт шоана наха эшаш а пайдане а бе из болх?

хьехархочо 1оеш «Балха кулгаш» яха стихотворени..

IV. Сало1а минот.

Дехкий дайда даьжкар

- Ца1, шиь, кхоь.

Масса сахьат даьннад хьежар

- Диь, пхиь, ялх.

Цици доаг1а 1ата1алаш

- Ца1, шиь, кхоь.

Сих а ца луш хьалг1овтталаш

- Диь, пхиь, ялх.

V. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Рузкъа,

Сапарг1ата,

шонкаш,

хестаде,

маша.

VI. Дахо хьехархочо да а оалаш дешархоша 1оеш

«Балха кулгаш» яха стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Фу хетт шаона, хьана тиллай стихотворенех «Балха кулгаш» аьнна ц1и?

- Малаг1а сурташ эттар вайна хьалхашка е стихотворени 1ойийшача?

- Фу йох поэта укх дешашца?

Шонкаш яьнна

Балха кулгаш,

- Мишта кхетаду оаш «шонкаш янна» яха дешаш ?
- Малаг1а дешашца хьахьокх автора ше кьахьегам хам бар?
- Шоай дешар озаца хьахьокхал малаг1а уйлаш йоссийта укх дешаш дегашка?

УП. Цаг1а бе болх балар. Осмиев Хь. язъяь «Балха кулгаш» яха стихотворени дагахь
1омае. **Оаг1ув 62-63.**

9-урок

Тема: Хьаг1

Урока лоарх1ам: «Хьаг1» яхача дувцара чулоацам бовзийтар; кхетам т1а а бохийташ дувцар шаьра деша 1омабар; берий оамалех лаьца дувцар, царех дикадар водар къоастаде а хьам зе а шоайла къахетаме хила 1омабар..

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка: (хьехархочоа т1еххьа)

Ж1али даим цискал лет,

Г1ажо котама з1ок етт...

Хьо-м г1аж яц,

Хьо ж1али дац,

Хьога, нанилг,

Латар тац!

II. Ц1аг1ара болх тахкар

- берашка «Балха кулгаш» яха стихотворени хьаювцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

- Фу хетт шаона, хьана тиллай стихотворенех «Балха кулгаш» аьнна ц1и?

- Малаг1а сурташ эттар вайна хьалхашка е стихотворени 1ойийшача?

- Малаг1а дешашца хьахьокх автора ше къахьегама хам бар?

III. Керда тема хьехар

хьехархочо 1одеш «Хьаг1» яха дувцар.

IV. Сало1а минот

(хьехархочоа т1еххьа)

Дехкий дайда даьхкар

- Ца1, ший, кхобь.

Масса сахъат даьннад хъежар

— Диъ, пхиъ, ялх.

Цици доаг1а 1ота1алаш

- Ца1, шиъ, кхоъ.

Сих а ца луш хьалг1овтталаш

— Диъ, пхиъ, ялх.

V. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Пайда,

Бокъо,

Хьаг1

ярматал

VI. Дахо хъехархочо да а оалаш дешархоша 1одеш

«Хьаг1» яха дувцар.

- хьалха дийшар кхетадар:

- шун уйлашка ладувг1а безам бар са. Малаг1а уйлаш ессар шун кертача дувцар дешача хана?

- Хъанах лаьца да ер дувцар? Хъаювцал Мухьмада оамалаш.

- Идрисах фу к1аьнк хетт шоана?

- Мишта дехкад автора Мухьмадеи Идрисеи сурташ ?

- Миштад царна юкъера г1улакхаш?

- Малаг1ча оамалаш хьахьокх Идрисах тешам болаш новкъост хургвоацалга?

- Фу хетт шоана, хувцалургва аьнна хетий шоана Идрис?

VII. Дувцар т1а дувцар ч1оаг1деш кхьъ дешар.

- Малаг1а оамалаш езаелар шоана Мухьмада?

- Идриса кийчбаъ тийшаболх чакхбаьларий?

УШ. Цаг1а бе болх балар. Шадиев С. яздяь «Хьаг1» яха дувцар деша. Оаг1ув 63-71.

10-урок

Тема: Шера ханаш. Плиев А..

Урока лоарх1ам: Поэта кхоламах лаьца алар; «Шера ханаш» яха стихотворени чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьабкьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка: (хьехархочоа т1еххьа)

Ж1али даим цискал лет,

Г1ажо котама з1ок етг...

Хьо-м г1аж яц,

Хьо ж1али дац,

Хьога, нанилг,

Латар тац!

II. Ц1аг1ара болх тахкар

- берашка шоаш дийшача книшкеи журналехи лаьца дувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

- Малаг1а книшакаш дийшар оаш?

- Фу пайда ийцар оаш цу т1ера?

- Малаг1а журналаш дийшар оаш?

III. Керда тема хьехар

Тахан вай ешаргья Плиев А. язьяь «Шера ханаш» яха стихотворени.

Цкъа хьалхаг1а сурташка хьожаргда вай:

Фу гу шоана укх сурташ т1а?

Фу ха я хьалхарча сурта т1ара яр?

Малаг1ча басарашца диллад автора сурт?

Кхы малаг1а ахкан белгалонаш я сурта т1а?

Фу ха я шоалаг1ча сурта т1ара яр?

Малаг1ча белгалонаш хьахьокх из?

Фу ха я кхоалаг1ча сурта т1ара яр?

Фу ха я диьлаг1ча сурта т1ра яр?

хьехархочо 1оеш «Шера ханаш» яха стихотворени..

IV. Сало1а минот

(хьехархочоа т1еххьа)

Дехкий дайда даьхкар

- Ца1, шиь, кхоь.

Масса сахьат даьннад хьежар

— Диь, пхиь, ялх.

Цици доаг1а 1ота1алаш

- Ца1, шиь, кхоь.

Сих а ца луш хьалг1овтталаш

— Диь, пхиь, ялх.

V. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Г1ирс,

хьувкъам,

кхоахкаденна,

толам,

г1оа,

ч1ондарг,

хоастам.

Ховли - довзали:

Из б1аргадайча,

Хъе б1аргагу хьона:

Цунга хъежача,

Б1арахьож хьо хьайна. (кизга)

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш

«Шера ханаш» яха стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Мишта ювц поэта шера ханаш?

- Х1ара шера ха ювцаш тайп-тайпарча басарашца мишта дулл цо 1алама сурт?

- Фу йох поэта укх дешашца?

Цо къахьийгар кхохкаденна,

Толам баьхар х1ара денна...

- Мишта кхетаду оаш «кхохкаденна» яха дош ?

- Фу йох поэта укх дешашца?

Гуйра яьлар цунах хьега,

Йолаелар чокхи тега;

- Мишта кхетаду оаш «Йолаелар чокхи тега» яха дешаш ?

- Мишта кхетаду оаш «Цхьан ден дарзах йийлхар 1уйре...» яха дешаш ?

- Мишта кхетаду оаш «Хьинар дайна 1а а эттар...» яха дешаш ?

- Мишта кхетаду оаш «Маьлха хоастам 1от1алегар.» яха дешаш ?

хъехархочо 1оеш **«Аькхе»** яха стихотворени..

Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Г1оа,

даькъаза,

д1атахкача,

тоачош,

зовзилг,

хьадалахь.

VII. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш

«Аькхе» яха стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Сенна баха хиннаб ж аькхе?

- 1ан 1алама хозне б1аргайча, мишта хувцалу цар нигат?

- шоана фу хетт: топ тоха могоаргдий царна оалхазара, аькханна?

УШ. Цагла бе болх балар. Плиев А.язъяь «Шера ханаш» «Аькхе»яха стихотворенеш дагахь 1омае. Оаг1ув 190-193.

11-урок

Тема: Ткъамашца лела сахъат

Урока лоархIам: «Ткъамашца лела сахъат» яхача дувцара чулоацам бовзийтар; кхетам тIа а бохийташ дувцар шаъра деша Iомабар; берий оамалех лъаца дувцар, царех дикадар водар къоастаде а хъам зе а шоайла къахетаме хила Iомабар..

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка: (хъехархочо хълха а оалаш, дешархоша тIехъаоал)

Зизалг даьннад баъ тIа,

Паддугаш дуне...

Из хъа дац, из са дац:

Из да массане!

II. ЦIагIара болх тахкар.

- берашка «Шера ханаш» «Аькхе» яха стихотворенеш хъаювцийтар.

Хъехархочун хаттараш:

- Мишта ювц поэта шера ханаш?

- ХIара шера ха ювцаш тайп-тайпарча басарашца мишта дулл цо Iалама сурт?

- Сенна баха хиннаб ж аькхе?

- Iан Iалама хозне бIаргаяйча, мишта хувцалу цар нигат?

- шоана фу хетт: топ тоха могоргдий царна оалхазара, аькханна?

III. Керда тема хъехар

хъехархочо Iодеш «Ткъамашца лела сахъат» яха дувцар.

IV. Сало Iа минот: (хъехархочоа тIеххъа дIаол)

Аьрзи йоагIа сигала гIолла,

Шерра ткъамаш доаржадаь.

Котам ягIа ший кIоригаш

Ткъама к1ал цох хьулаяь.

Аьрзи, д1аг1о, гаьнаяла,

Эшац ира м1араш хьа.

К1оригаш, шо арайовла,

Яжа баь т1а шо д1аг1о.

V. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Г1оза ди,

готахьазилг,

н1овцискаш

чарахь

VI. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

«Ткъамашца лела сахьат» яха дувцар.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Сенна т1абержабаьб дас ви1ий безам?

- Хьанах лаьца да ер дувцар? Хьаювцал Серёжей оамалаш.

- Мишта кхоачашдаьд Серёжас ше каралаьца г1улакх?

- Х1ана аьннад готахьазилгах «ткъамашца лела сахьат» ?

VII. Дувцар т1а дувцар ч1оаг1деш кхьь дешар.

Серёжайгара масал а эцаш, оаш г1о де деза 1ан к1ал дисача оалхазарашта.

УШ. Ц1аг1а бе болх балар. «Ткъамашца лела сахьат» яха дувцар деша. Оаг1ув 193-197.

12-урок

Тема: «Даъхе» Гагиев Г. «Б1аъсти йоалаш» Плиев А.

Урока лоархам: Поэта кхоламах лаъца алар; «Даъхе» «Б1аъсти йоалаш» яха стихотворени чуроацам бовзийтар; нийса а шаъра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хъаькъал а кхетам а лакхбар; шаъра къамаъл 1омадар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Ткъамашца лела сахъат» яха дувцар хъадувцийтар.

Хъехархочун хаттараш:

- Сенна т1аберзабаъб дас ви1ий безам?

- Хъанах лаъца да ер дувцар? Хъаювцал Серёжей оамалаш.

- Мишта кхоачашдаъд Серёжас ше каралаъца г1улакх?

- Х1ана аьннад готакъазилгах «ткъамашца лела сахъат» ?

III. Керда тема хъехар

Тахан вай ешаргъя Гагиев Г. язъяь «Даъхе» яха стихотворени.

Цкъа хъалхаг1а хъехархочо 1оеш стихотворени.

IV. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

леткъаш,

ялатий дозал,

кхъача эсти

V. Сало1а минот:

Корта лаккха хъалъайбе,

Кулгаш т1ехъашка даха.

Сих а ца луш, сабаре,

Клоаргга даккха, бераш, са.

Кулгаш айде, делале,

Когабухъара овтга,

Пхъагилгал мо кхувсале,

Мекъал гаънаяккха.

V. Дахо хъехархочо дла а оалаш дешархоша 1оеш

«Даъхе» яха стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Сенца в1аший юст поэта хьалхарча барх1 муг1ар т1а Даъхе?

- Зе, мишта хоза 1алама сурт дулл ший стихотворене т1а автора?

- Мишта кхетабу оаш т1ехъара биъ муг1?

Хьо йоландаъ аз, ца леткъаш,

Сайга кхаъча хало лов...

Са б1аргага тов хъа седкъа,

Хъа седкъага СА б1арг тов!

- Мишта кхетаду оаш «леткъаш» яха дош ?

- Фу йох поэта укх дешашца?

Даъхе – хьо я ховха б1аъсти,

Зизаш даъста йоаг1а ха,

- Мишта кхетаду оаш «Сийна седкъий лувча хий...» яха дешаш ?

- Мишта кхетаду оаш «Хьо са г1оза г1а МА дий!» яха дешаш ?

- Мишта кхетаду оаш «Хъа хозленаша са бала, са халонаш юхатетт.» яха дешаш ?

VI. Дахо хъехархочо дла а оалаш дешархоша 1оеш Плиев А. язъяъ

«Б1аъсти йоалаш» яха стихотворени.

- дийшар кхетадар:

- Малаг1а дешаш корадаъд автора б1аъстен хозне ювцаш?

- 1обеша стихотворени т1ехъара ши муг1:

1алама сурташца са дог, са дуз.

- Мишта кхетаду оаш из?

VII. Цаг1а бе болх балар. Моллаг1а цхъа стихотворени дагахь 1омае. Оаг1ув 199-200.

13-урок

Тема: Б1аьстан денош

Урока лоарх1ам: «Б1аьстан денош» яхача дувцара чулоацам бовзийтар; кхетам т1а а бохийташ дувцар шаьра деша 1омабар; 1алама суртах лаьца дувцар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Даьхе» «Б1аьсти йоалаш» яха стихотворенеш хьаювцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

- Сенца в1аший юст поэта хьалхарча барх1 муг1ар т1а Даьхе?

- Малаг1а дешаш корадаьд автора б1аьстен хозне ювцаш?

III. Керда тема хьехар

хьехархочо 1одеш «Б1аьстан денош» яха дувцар.

IV. Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Ца1, шиь, кхоь.

Кулгаш дила, хьокхаде

- Диь, пхиь, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

- Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

- Дап, дап, дап.

V. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

1еба,

босенех,

хоастам

VI. Дахо хьехархочо да а оалаш дешархоша 1одеш

«Б1ьстан денош» яха дувцар.

- хьалха дийшар кхетадар:
- Малаг1ча ханара 1алам да укхаза дувцар?
- Сенца дуст автора б1аьстан 1алам сомадалар?
- Сенга т1ахьех вай автора ?

VII. Дувцар т1а дувцар ч1оаг1деш кхьг дешар.

Б1аьстан 1алама хозал ювцаш, з1амига сочинени язье.

УШ. Цаг1а бе болх балар. «Б1ьстан денош» яха дувцар деша. Оаг1ув 201-202.

14-урок

Тема: Б1аьсти

Урока лоарх1ам: «Б1аьсти» яхача стихотворени чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Б1ьстан денош» яха дувцар хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

- Малаг1ча ханара 1алам да укхаза дувцар?

- Сенца дуст автора б1аьстан 1алам сомадалар?

- Сенга т1ахьех вай автора ?

III. Керда тема хьехар

хьехархочо 1оеш «Б1аьсти» яха стихотворени.

IV. Сало1а минот: (хьехархочо ше хьалха а оалаш, д1ахьокх де дезар)

Кулгаш лакхаг1а,

Ца1, шиь, кхоь.

Баламаш шераг1а,

Диь, пхиь, ялх.

Кога бухьара овтта,

Ворх1, барх1, ийс.

Шорттига 1оховша,

Д1а-хьа делале.

V. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Селасат - оалхазар,

зовне,

зиртилг

VI. Поэта вахарах а цун кхоаллама накъгах лаьца хьехархочун дувцар.

VII. Дахо хьехархочо дла а оалаш дешархоша 1оеш

«Б1аьсти» яха стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Мишта дулл автора б1аьстан 1алама сурт?

- малав стихотворене т1а вувцар?

- мишта я, йоах автора, ший Даьхе ?

VIII. Урока т1а дийшар чоаг1деш кхьь дешар.

1обеша т1ехьара ши б1оаг1илг. Де ма1ан.

Лаха кхьча поэта ший Даьхенцара безам гойташ язъь стихотворени.

IX. Цаг1а бе болх балар. «Б1аьсти» яха стихотворени дагахь 1омае.. Оаг1ув 203-205.

15-урок

Тема: Села1ад

Урока лоарх1ам: «Села1ад» яхача стихотворени чулоацам бовзийтар; нийса а шаъра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хъаькъал а кхетам а лакхбар; шаъра къамаьл 1омадар.

Урока никъ

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Села1ад» яха стихотворени хъаювцийтар.

Хъехархочун хаттараш:

- Мишта дулл автора б1аьстан 1алама сурт?

- малав стихотворене т1а вувцар?

- мишта я, йоах автора, ший Даъхе ?

II. Керда тема хъехар

хъехархочо 1оеш «Села1ад» яха стихотворени.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

эргадаьнна,

лепаш,

хъийдда

IV. Мякиев А. лаьца хъехархочун дувцар

VI. Сало1а минот.

VII. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш

«Села1ад» яха стихотворени.

- хъалха дийшар кхетадар:

- Мишта дувц автора села1ад сурт?

мича хана денз довз йох поэта шина из сурт?

- миштад йох поэта цигарча наьха дегаш ?

- сенца эргадаьннад йох поэта села1ад?

VIII. Керда тема ч1оаг1ъяр.

Іобеша тіехъара ши біоагілг. Де маіан.

Мишта кхетаду оаш уж дешаш?.

ІХ. Цагла бе болх балар. «Селаід» яха стихотворени дагахъ Іомае.. ОагІув 205-206

III четвърть

1-урок

Тема: Хъаст. Арапиев Хъ

Урока лоарх1ам: «Хъаст» яхача дувцара чулоацам бовзийтар; кхетам т1а а бохийташ дувцар шаъра деша 1омабар; теркам т1абахийтар автора мишта диллад 1алама сурт, цун уйла е а ма1ан де а дешархой 1омабар.

Урока никъ

I. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- каникулех мишта сале1ар оаш?
- Малаг1а дувхар хул 1ан?
- Миштай гаьнаш 1ай?
- Малаг1а 1ан ловзаргаш довз шоана?

II. Керда тема хъехар

хъехархочо 1одеш «Хъаст» яха дувцар.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

дарз,

мухаленах,

къаж

ушал

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

«Хъаст» яха дувцар.

- хъалха дийшар кхетадар:
- фу башхало гу шоана 1амаи лоалаха уллача хъастан юкъе?
- мишта хетт шоана 1амо хъаста ду хъехар?
- Юххера фу хилар 1амах ?

VI. Дувцар т1а дувцар ч1оаг1деш кхыъ дешар.

Зе, мишта хоза 1алама сурт диллад автора ший дувцар т1а.

Теркам т1абахийта дувцара т1еххъарча муг1арашта. Уйла е, мел к1оарга ма1ан долаш да уж дешаш.

УП. Цагла бе болх балар. «Хьаст» яха дувцар деша. Оаг1ув 207- 209.

2г1а урок

Тема: В1овнаш

Урока лоарх1ам: «В1овнаш» яха стихотворени чулоацам бовзийтар, Гагиев Г. лаьца алар, нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькъал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка дувцар хьадувцийтар,

- Арапмев Хь. ховр алар

- фу башхало гу шоана 1амаи лоалаха уллача хьастан юкъе? (1ам боккха бар кхыь массахана тхьайса улар. Хьаст дийнахь а, бус а ца социйташ ший болх беш бар)

- мишта хетт шоана 1амо хьаста ду хьехар? (ше ц1аьрмата хилрга хьажжа хьехар ду цо хьаста.)

- Юххера фу хилар 1амах ? (Цхьа ха яьннача г1олла, лай хих хина 1ам лаьтгача моттиге ушал эттар. Во хьаж хьайоаг1аши дегазеи яр ушал. Бух боацаш, к1оарга колд яр цунна юкъе. Ший да сана, х1амах б1арг ца бузача цо, шийна мел нийсденнар д1акхоаллар. Х1ама гарга додацар цу унзарча моттига.)

11. Керда тема хьехар

хьехархочо 1оеш стихотворени

- Стихотворени чулоацамаца болх бар:

-Мича долх тхо, йоах поэта?

-Мича мишта баьхаб г1алг1а хьалха?

- Мишта ювц поэта в1овнаш, сенца юст цо уж?

-Шо хиннадий кура в1овнаш латгача?

2. Берашка стихотворени 1оешийтар

-Мишта кхетаду оаш дешаш «Екхан – йоачан ца зувш...»?

111 Хьехархочо Гагиев Г. лаьца дувцар.

IV. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш стихотворени.

Урок чакхйоалаш, дийцар чоагӀдеш

Хъехархочун хаттараш:

МалагӀа стихотворении яр вай йийшар? («ВӀовнаш»)

Малав из язъяьр? (Гагиев Гирихан)

Мишта ювц вӀовний чоагӀале поэта ший стихотворене тӀа? Из моттиг хъа а лахе,
Ӏоеша.

У. ЦагӀа бе болх балар. «ВӀовнаш» яха сочинени язъе.

Дагахъа Ӏомае.

ОагӀув 210-211

24.01

3-урок

Тема: Чарахьал дитар. Шадиев С.

Урока лоарх1ам: «Чарахьал дитар» яхача дувцара чулоацам бовзийтар; кхетам т1а а бохийташ дувцар шаьра деша 1омабар; цун уйла е а ма1ан де а дешархой 1омабар.

Урока никь

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- Дешархошка дагахь стихотворении хьаювцийтар;
- Хьехархочун хаттараш:
- Мича долх тхо, йоах поэта?**
- Мича мишта баьхаб г1алг1а хьалха?**
- Мишта ювц поэта в1овнаш, сенца юст цо уж?**
- Шо хиннадий кура в1овнаш латгача?**

II. Керда тема хьехар

хьехархочо 1одеш «Чарахьал дитар» яха дувцар.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

зама,

г1орваьнна,

моакхаза

чарахь

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

«Чарахьал дитар» яха дувцар.

- хьалха дийшар кхетадар:
- Фу саг хиннав Эскха?
- мишта г1о даьд чарахьо лазаро готтадаьча лома?
- Сенах гу вайна шийна даьча дикачун аькха кхетм болаш хилар ?
- Фу ч1оаг1о йир цо?

VI. Дувцар т1а дувцар ч1оаг1деш кхыь дешар.

Хіара дувцара даькъана ціи тилла. План оттае.

План:

Діаяхача заман чухъа хинна вайцигара хьунаш.

Ціихеза чарахъ Эскха.

Цъхан ахкан дийнахъа хинна вІашагІкхетар.

Аькхо новкъостал дехалга хар.

Аькхана дарба дар.

Эскхий оакхарашцара дог-уйла хувцялар.

УІ. ЦіагІа бе болх балар. «Чарахъал дитар» яха дувцар деша. ОагІув 213-217.

4-г1а урок

Тема: Бакъилг

Урока лоарх1ам: «Бакъилг» яха стихотворении чулоацам бовзийтар, Гагиев Г. лаьца алар, нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьабкъал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никъ

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка дувцар хьадувцийтар,

- Фу саг хиннав Эскха?

- Мишта г1о даьд чарахьо лазаро готгадаьча лома?

- Сенах гу вайна шийна даьча дикачун аькха кхетм болаш хилар ?

- Фу ч1оаг1о йир цо?

11. Керда тема хьехар

хьехархочо 1оеш стихотворени

- Стихотворени чулоацамаца болх бар:

- Малаг1а дешаш кородоаг1а автора бакъилгацара ши безам бувцаш?

- Хьана еза цунна бакъилг дукха?

- Мишта кхетаду оаш дешаш «Са даьй сийле хьо хиннадаь»?

- Зама д1аяхарца мишта хувцаденнад бакъилга г1улакх?

2. Берашка стихотворении 1оешийтар

- Мишта кхетаду оаш дешаш «Мала, бакъилг, сутараьяьле,... Кура я1а тувсаш...»?

111 Хьехархочо Арчаков Т. лаьца дувцар.

IV. Д1ахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш стихотворени.

Урок чакхйоалаш, дийцар ч1оаг1деш

Хьехархочун хаттараш:

Малаг1а стихотворении яр вай йийшар? («Бакъилг»)

Малав из язъяьр? (Арчаков Т.)

**У. Цагла бе болх балар. «Бакъилг» яха стихотворени дагахъа 1омае.
Оаг1ув 217-218**

5-урок

Тема: Халкъя багахбувцам. Багахбувцама дош – хозала хъаст.

Урока лоарх1ам: багахбувцамах бола кхетам кьоргбар; дешархой уж нийса 1одеша а цар кьоргма ма1ан кхетаде а 1омабар; цар таханарча денцар бувзам лахар; берий дешарцара безам а хьаькъял а кхетам а лакхбар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

II. Керда тема хьехар

1. Хьалха багахбувцамах 1омадаьр кердаккхар.

- Мишта кхетаду оаш дош – багахбувцам?

- Фу хетт шоана цунах, сена эшаш да уж?

хьехархочо 1одеш «Багахбувцама дош – хозала хъаст».

- ца кхетадеш хьам нийсаделаре шоана укх юкье?

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

оалам,

шира,

хостадеш,

куцах

сартинг

мисара маха

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

- хьалха дийшар кхетадар:

- х1анаб вай вахаре багахбувцама лоарх1ам села боккха?

- сенах довз вайна багахбувцама дош?.

- малаг1а болх беш доаккхаш хиннад илии?

- укх иллешта тара дараш довзий шоана ?

VI. Дийшар ч1оаг1деш кхьг дешар.

- фу яхилга да из багахбувцам яхилга?

- мичахьара хеза, хьан хьалхадаькха дош да из?

УП. Цаг1а бе болх балар. Оаг1ув 73-77.

31.01

6-урок

Тема: Халкъа багахбувцам. Иллеш.

Урока лоарх1ам: багахбувцамах бола кхетам къоргбар; дешархой уж нийса 1одеша а цар къоарга ма1ан кхетаде а 1омабар; цар таханарча денцар бувзам лахар; иллеш довзийтар; берий дешарцара безам а хъаькъал а кхетам а лакхбар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- Берашка 1омадаь ховр хъадувцийтар.
- Хъехархочун хатгараш:
- х1анаб вай вахаре багахбувцама лоарх1ам села боккха?
- сенах довз вайна багахбувцама дош?.
- малаг1а болх беш доаккхаш хиннад илли?
- укх иллешта тара дараш довзий шоана ?
- фу яхилга да из багахбувцам яхилга?
- мичахъара хеза, хъан хъалхадаькха дош да из?

III. Керда тема хъехар

1.Хъалха1омадаь багахбувцама иллеш кердадахар.

Кувра, кувра, кувра я,

Куврал боккха налха ба, оргал доккха шар да,

Лувса, лувса, шура лувса,

Боккха налха тхона баккха.

-малаг1а болх беш доаккхаш хиннад ер сана дола илли? Цунна тарадараш довзий шоана?

Водар со, водар со,

Г1умкий хъара водар со,

Глумкашкахъара мух боаглар,

Михал хъалха догIа доаглар,

ДогIал хъалха ды боаглар.

- боккхийчар доах из сана дола иллеш е бераш доах?

хъехархочо Iодеш «Багахбувцама иллеш».

- ца кхетадеш хъам нийсаделаре шоана укх юкъе?

IV. СалоIа минот: (хъехархочо ше хъалха а оалаш, дIахтокх де дезар)

Кулгаш лакхагIа,

ЦаI, шиъ, кхоъ.

Баламаш шерагIа,

Диъ, пхиъ, ялх.

Кога бухъара овтга,

ВорхI, бархI, ийс.

Шорттига Iоховша,

ДIа-хъа делале.

V. Дешашцара болх

МалагIа дешаш кхетаданзар оаш?

Сартинг – фуъа беле чура Iаържа кIаьд.,

Мисара маха – кхыча мехка баъ хоза маха.

VI. Дахо хъехархочо дIа а оалаш дешархоша Iодеш

- хъалха дийшар кхетадар:

- хIанаб вай вахаре багахбувцама лоархIам села боккха?

- сенах довз вайна уж иллеш?.

VII. Дийшар чIоагIдеш кхыгъ дешар.

- фу яхилга да из багахбувцам яхилга?

- мичахъара хеза, хъан хъалхадаькха дош да из?

VIII. ЦагIа бе болх балар. ОагIув 74-77.

7-урок

Тема: Кицаш. Ховли-довзалеш.

Урока лоарх1ам: Кицаш. Ховли-довзалеш яхача темах кхетам балар; багахбувцамах бола кхетам кьоргбар; дешархой уж нийса 1одеша а цар кьоарга ма1ан кхетаде а 1омабар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- Берашка 1омадаь ховр хьадувцийтар.
- Хьехархочун хаттараш:
- фу яхилга да из багахбувцам яхилга?
- мичахьара хеза, хьан хьалхадаькха дош да из?

II. Керда тема хьехар

1.К1оарга уйла йолаш, метгахьа кхеташ, говзаме сурт дуллаш, наха довзаш а дезаш а да кицаш. Кица шера, к1оарга ма1ан долаш хул.

Вай кьаман тамашийна к1оарга чулоацам болаш даьржа кицаш да эхьах, эзделах, хьаькьал, сабар.

«Хьалха а хьаже маара ког ма ловза, т1ехьа а хьаже маара дош м ала», «Дешар – сердало, цадешар - боадо», «З1амига волаш 1омадаьр – кхерий т1а яздаь йоазув.».....

Д1ахо оаш дувцаргда шоашта ховраш:.....

- ца кхетадеш хьам нийсаделаре шоана укх юкье?

III. Ховли-довзали дилла хаттара форма хул, цу хаттара нийса жоп дала деза.

Масала: «К1ай киси тедаш к1од дода.»...

Хьехархочо 1одеш ховли-довзалеш.

- Шоана хой, бераш, ховли- довлалеш?

IV. Сало1а минот.

V.Д1ахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш

- хьалха дийшар кхетадар:
- х1анаб вай вахаре багахбувцама лоарх1ам села боккха?

- сенах довз вайна уж иллеш?

VI. Дийшар ч1оаг1деш кхыг дешар.

УП. Цаг1а бе болх балар. Оаг1ув 77-81.

8-урок

Тема: Фаьлга хьалха оалараш

Урока лоархIам: Фаьлга хьалха оалараш яхача темах кхетам балар; багахбувцамах бола кхетам кьоргбар; дешархой уж нийса Iодеша а цар кьоарга маIан кхетаде а Iомабар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

1. ЦIагIа бе бенна болх тахкар.

- Берашка Iомадаь ховр хьадувцийтар.
- Хьехархочун хаттараш:
- МалагIа кицаш кийчадаьд оаш?
- мичахьара хеза, хьан хьалхадаькха хов шоана ховли-довзалеш?

II. Керда тема хьехар

Хьехархочо Iодеш фаьлга хьалха оаларш.

- Фу уйлаш йир оаш аз уж Iодешача хана?
- Деррига кхетадори оаш?

I.КIоарга уйла йолаш, меттахьа кхеташ, говзаме сурт дуллаш, наха довзаш а дезаш а да кицаш. Кица шера, кIоарга маIан долаш хул.

Вай къаман тамашийна кIоарга чулоацам болаш даьржа кицаш да эхьах, эзделах, хьаькъал, сабар.

«Хьалха а хьаже маара ког ма ловза, тIехьа а хьаже маара дош м ала», «Дешар – сердало, цадешар - боадо», «ЗIамига волаш Iомадаьр – кхерий тIа яздаь йоазув.».....

ДIахо оаш дувцаргда шоашта ховраш:.....

- ца кхетадеш хьам нийсаделаре шоана укх юкье?

III. Ховли-довзали дилла хаттара форма хул, цу хаттара нийса жоп дала деза.

Масала: «КIай киси тедаш кIод дода.»...

Хьехархочо Iодеш ховли-довзалеш.

- Шоана хой, бераш, ховли- довлалеш?

IV. Салола минот.

V. Дахо хъехархочо дла а оалаш дешархоша 1одеш

- хъалха дийшар кхетадар:

- х1 анаб вай вахаре багахбувцама лоарх1ам села боккха?

- сенах довз вайна уж иллеш?.

VI. Дийшар ч1оаг1деш кхыг дешар.

VII. Цагла бе болх балар. Оаг1ув 77-81.

9-урок

Тема: Тешаме новкъост. (фяьлг)

Урока лоарх1ам: Тешаме новкъост яхача фяьлга чулоацам дешархошта бовзийтар; багахбувцамах бола кхетам къоргбар; дешархой уж нийса 1одеша а цар къоарга ма1ан кхетаде а 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- Берашка 1омадаъ ховр хьадувцийтар.
- Хьехархочун хаттараш:
- Малаг1а кицаш кийчадаъд оаш?
- мичахъара хеза, хьан хьалхадаькха хов шоана ховли-довзалеш?
- х1анаб вай вахаре багахбувцама лоарх1ам села боккха?
- сенах довз вайна уж иллеш?.

II. Керда тема хьехар

1.Хьехархочо 1обеш фяьлг.

- Фу уйлаш йир оаш аз фяьлг бешача хана?
- Деррига кхетадори оаш?

2. Дешархоша 1обеша фяьлг.

Хьехархочун хаттараш:

- Иштта тешаме новкъост хиннавецаре фу дергдар сагилго?
- Эггара къахетамег1а мала хиннав мазилго дехар мел даьчарех?
- Ер санна дола фяьлгаш хезадий шоана нане а даде а дувцаш?
- Д1ахо оаш дувцаргда шоашта ховраш:.....
- ца кхетадеш хьам нийсаделаре шоана укх юкъе?

III. Дешар шаьрдар.

Юкъ-юкъера 1одешийташ, мишта кхетадаъд а хьожаш д1ахо болх бар.

Доакъашхой хина фяьлг бешар.

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хъехархочо дла а оалаш дешархоша 1одеш

- хьалха дийшар кхетадар:

Мича долхаш хиннаб сагилги мазилги?

Сен т1акхаьчаб уж болхаш?

Фу аьннад сагилго ший новкъостага?

Вокхо фу аьннад т1аккха?

Фу хиннад кхоссабеннача сагилга?

Фу яьллай царна гаьна йоаццаш?

Фу аьннад мазилго хьакхага?

Фу аьннад хьакхо?....

VI. Дийшар ч1оаг1деш кхыь дешар.

УП. Цагла бе болх балар. Оаг1ув 82-84.

10-урок

Тема: Кхо хъехар. Къе саги борзи. (фяългаш)

Урока лоарх1ам: Кхо хъехар. Къе саги борзи яхача фяългий чулоацам дешархошта бовзийтар; багахбувцамах бола кхетам къоргбар; дешархой уж нийса 1одеша а цар къоарга ма1ан кхетаде а 1омабар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- Берашка 1омадаъ ховр хъадувцийтар.

- Хъехархочун хаттараш:

- Иштта тешаме новкъост хиннавецаре фу дергдар сагилго?

Эггара къахетамег1а мала хиннав мазилго дехар мел даъчарех?

Ер санна дола фяългаш хезадий шоана нане а даде а дувцаш?

Мича долхаш хиннаб сагилги мазилги?

Сен т1акхаъчаб уж болхаш?

Фу аьннад сагилго ший новкъостага?

Вокхо фу аьннад т1аккха?

Фу хиннад кхоссабеннача сагилга?

Фу яьллай царна гаьна йоаццаш?

Фу аьннад мазилго хъакхага?

II. Керда тема хъехар

1. Хъехархочо 1обеш фяълг «Кхо хъехар».

- Фу уйлаш йир оаш аз фяълг бешача хана?

- Деррига кхетадори оаш?

2. Дешархоша 1обеша фяълг.

Хъехархочун хаттараш:

- Малаг1а хъехар хиннад хъазилго марочоа даьраш?

Х1ана хилар лоамаро кхоалаг1дола хъехар ца эшаш?

Сенах гу вайна хъазилга говзали хъабкъали?

- ца кхетадеш хъам нийсаделаре шоана укх юкъе?

III. Дешар шаьрдар.

Юкъ-юкъера лодешийташ, мишта кхетадаьд а хъожаш длахо болх бар.

Доакъашхой хина фьлг бешар.

IV. Салола минот.

V. Дахо хъехархочо лобеш «Къе саги борзи»

- хъалха дийшар кхетадар:

Къеча саго берза малагла глулакх да?

Ше маьршьелча фу къамаьл даьд къеча сагага?

Мишта доадаьд цо шийна даь глулакх?

Цига тланийсденнача цогало мишта новкъостал даьд берза бекхам бе?

Фу хиннад шийна даь глулакх ца дайзача берза?

VI. Дийшар члоагледеш кхьг дешар.

VII. Цагла бе болх балар. Оаглув 97-100.

16.02

11-урок

Тема: «Доттаг1а» Гагиев Г.

Урока лоарх1ам: Поэта кхоламах лаьца алар; «Доттаг1а» яха стихотворени чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьабкьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Кхо хьехар», «Къе саги борзи» яха фаьлгаш хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

- Малаг1а хьехар хиннад хьазилго марочоа даьраш?

Х1ана хилар лоамаро кхоалаг1дола хьехар ца эшаш?

Сенах гу вайна хьазилга говзали хьабкьали?

Къеча саго берза малаг1а г1улакх да?

Ше маьршьелча фу къамаьл даьд къеча сагага?

Мишта доадаьд цо шийна даь г1улакх?

Цига т1анийсденнача цогало мишта новкъостал даьд берза бекхам бе?

Фу хиннад шийна даь г1улакх ца дайзача берза?

II. Керда тема хьехар

Тахан вай ешаргья Гагиев Г. язьяь «Доттаг1а» яха стихотворени.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1оеш стихотворени.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Талг1и,

алхха,

г1оза

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш «Доттаг1а» яха стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Мала ва ший стихотворене т1а Гагиев Гирихана вувца доттаг1а?

- Мишта вувц цо из?

- Миштай, бераш, шун доттаг1чунцар дог-уйла, г1улакх ?

Хъаькъал шортта дола шва из,

Цунна шедар хов:

Мишта хъахул форда талг1и

Е цу седкъа тов? !

- Мишта кхетаду оаш «талг1и» яха дош ?

- Фу йох поэта укх дешашца?

Алхха дега дикал 1оае,

Хъаькъал 1оаде 1а,

Т1аккха г1оза хургда вахар

Деррига а хъа!

- Мишта кхетаду оаш «Алхха дега дикал 1оае...» яха дешаш ?

- Мишта кхетаду оаш «Хъаькъал 1оаде 1а» яха дешаш ?

- Мишта кхетаду оаш «Т1аккха г1оза хургда вахар Деррига а хъа» яха дешаш ?

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша юха а 1оеш стихотворени.

УП. Цаг1а бе болх балар. стихотворени дагахь 1омае. Оаг1ув 106-107.

12-урок

Тема: «Найна мотт» Мальсагов З. «Сердалонга бода никъ» Котиева Н.

Урока лоарх1ам: Йоазонхой кхоламах лаьца алар; «Найна мотт» Мальсагов З.

«Сердалонга бода никъ» Котиева Н. яхача дувцарий чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никъ

I. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Доттаг1а» яха стихотворени хьаювцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

- Мала ва ший стихотворене т1а Гагиев Гирихана вувца доттаг1а?

- Мишта вувц цо из?

- Миштай, бераш, шун доттаг1чунцар дог-уйла, г1улакх ?

II. Керда тема хьехар

Тахан вай дешаргда «Найна мотт» Мальсагов З. «Сердалонга бода никъ» Котиева Н. яха дувцараш.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1одеш дувцараш.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

хьисап,

къаман,

парг1ата

г1ирс

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш «Найна мотт» Мальсагов З. яха дувцар.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Массакхана а хиннадий г1алг1ай метта дешари йоазуви?

- Хьан оттадаьд г1алг1ай метта алфавит?

- Малаг1а т1ахъехам ба автора беш бар ? Хъаалахе, 1оеша из моттиг.

«Вахаш вола саг дунен хъисап ханза, 1омаданза валац. ... Дунен хъисап довзаргдац сага, цо ца дийшача. 1омаделаш шоашта вайнаъха йоазув! Накъадаргда шоана из.»

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш«Сердалонга бода никъ» яха дувцар.

- хъалха дийшар кхетадар:

- Сенга догдоахаш, шугара фу хъадехаш ба боккхаг1бараш? (т1ехдика дешар, оамалца хилар, низ болаш, хъакъале, эзделаца, ч1оаг1а Даъхе езаш хъалкхер)

- Х1ана тиллай аьнна хет шоана автора ше яздаьчох ц1и «Сердалонга бода никъ»?

УП. Цаг1а бе болх балар. Оаг1ув 108-110.

13-урок

Тема: «Осканов Суламбик – халкъа турпал»

Урока лоарх1ам: «Осканов Суламбик – халкъа турпал» яхача дувцари чулоацам бовзийтар; нийса а шаъра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хъаькъал а кхетам а лакхбар; шаъра къамаъл 1омадар.

Урока никъ

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Наъна мотт» Мальсагов З. «Сердалонга бода никъ» Котиева Н. яхача дувцарий чулоацам хъабувцийтар.

Хъехархочун хаттараш:

- Массакхана а хиннадий г1алг1ай метта дешари йоазуви?
- Хъан отгадаьд г1алг1ай метта алфавит?
- Малаг1а т1ахъехам ба автора беш бар ?
- Сенга догдаохаш, шугара фу хъадехаш ба боккхаг1бараш?
- Х1ана тиллай аьнна хет шоана автора ше яздаьчох ц1и «Сердалонга бода никъ»?

II. Керда тема хъехар

Тахан вай дешаргда «Осканов Суламбик – халкъа турпал» яхача дувцар.

Цкъа хъалхаг1а хъехархочо 1одеш дувцараш.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

толамаш,

1оажал,

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш «Осканов Суламбик – халкъа турпал» яхача дувцар

- хъалха дийшар кхетадар:

- Фу саг хиннав Осканов Суламбик?

- Малаг1а цун оамалаш, г1улакхаш да, бераш, дукхаг1а х1аране шун дега чу дувшараш?

VI. Дахо дешархоша 1оеш шоаш 1омаь шоашта хов Осканов Суламбика хетаяь стихаш.

УП. Цагла бе болх балар. Оаг1ув 111-113.

14-урок

Тема: «Ма дика дар...» Хамхоев А.

Урока лоарх1ам: Поэта кхоламах лаьца алар; «Ма дика дар...» яха стихотворени чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьабкьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

1. Ц1аг1а бе бенна болх тажкар.

- берашка «Осканов Суламбик – халкъа турпал» яха дувцар хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

- Фу саг хиннав Осканов Суламбик?

-Малаг1а цун оамалаш, г1улакхаш да, бераш, дукхаг1а х1аране шун дега чу дувшараш?

- Малаг1ча юрта ваьв турпал?

- Мичахьа деша д1аэттав из 1962 шера?

Мишта дийшад Осканов Суламбика?

-Хьакимаш мишта лоарх1аш хиннав из?

-Малаг1а тешалаш ду цунна из мел вовзачар?

II. Керда тема хьехар

Тахан вай ешаргья Хамхоев А.. язьяь «Ма дика дар..» яха стихотворени.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1оеш стихотворени.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

бохам,

екхаенна,

канех тайна

кхуврча

тхьамадаш

хьаг1а

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш «Ма дика дар..» яха стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Фуд дикеи хозеи дар?

1обеша стихотворене т1еххьара б1оаг1илг.

Ма дика дар, хьаг1е уйлаш,

Лоамех даьнна шовда санна,

Ц1енье торо яларе.

Ма хоза дар, машар кхайкош,

Т1ом кхы эшац вайна, аьнна,

В1аший кулгаш кховдоре.

Де цун ма1ан.

Хьа а лахе 1одеша, цо доттаг1алах, машарах яздаь муг1араш.

VI. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша юха а 1оеш стихотворени.

VII. Цаг1а бе болх балар. стихотворени дагахь 1омае. Оаг1ув 115-116

15-урок

Тема: «Машар» Гагиев Г. «Сона байнаб т1ом» Вышегуров М..

Урока лоарх1ам: Поэтий кхоламах лаьца алар; «Машар» , «Сона байнаб т1ом» яхача стихотворений чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьбал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Ма дика дар..» яха стихотворени хьаювцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

II. Керда тема хьехар

Тахан вай ешаргья «Машар» , «Сона байнаб т1ом» яха стихаш.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1оеш стихаш.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

лахьта,

1ожал,

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш«Машар» яха стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Фу хургда йох поэта машар хуле?

Миштад йох поэта «машар» яха дош?

VI. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша юха а 1оеш«Сона байнаб т1ом» стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

-Мишта бувц поэта ший стихотворене т1а т1ом?

-Фу дахь т1емо шийца?

- Фу хьал хилийтар вай б1ухоша мохк д1алаца чухьилхача фашисташка?

VII. Ц1аг1а бе болх балар. Шоашта хозаг1 хета стихотворени дагахь 1омае. **Оаг1ув 114-**

118

16-урок

Тема: «Бераш – Даьхен кхоане я» Осмиев Хь. «Шоайла машар лоаттабе» Озиев С.

Урока лоарх1ам: Поэтий кхоламах лаьца алар; «Бераш – Даьхен кхоане я. «Шоайла машар лоаттабе» яхача стихотворений чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- **берашка** «Машар», «Сона байнаб т1ом» яхача стихотворений чулоацам хьабувцийтар.
Хьехархочун хаттараш:

II. Керда тема хьехар

Тахан вай ешаргья «Бераш – Даьхен кхоане я. «Шоайла машар лоаттабе» яха стихаш.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1оеш стихаш.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

алсамдоал,

- хьалха дийшар кхетадар:

Сенца дуст поэта бераш?

Мишта кхетаду оаш дешаш «Бераш – Даьхен кхоане я»?

Эггара ч1оаг1аг1а вайна эшар фуд йох автора?

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш «Шоайла машар лоаттабе» яха стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Дунен хлкъашта малаг1а т1ахьехам бу автора?

Фуд саг иразе воахавер?

Сенца оарцаг1бовла беррига нах?

VI. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша юха а 1оеш «Сона байнаб т1ом» стихотворени.

- хьалха дийшар кхетадар:

- Мишта бувц поэта ший стихотворене т1а т1ом?

-Фу дахь тгемо шийца?

- Фу хьал хилийтар вай б1ухоша мохк д1алаца чухьилхача фашисташка?

УП. Цагла бе болх балар. Шоашта хозаг1 хета стихотворени дагахь 1омае. **Оаг1ув 118-119**

17-18 урок

Тема: «Хаьхочун да» Чахкиев С.

Урока лоарх1ам: «Хаьхочун да» яхача дувцари чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьал а кхетам а лакхбар; шаьра кьамаьл 1омадар.

Урока никь

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Бераш – Даьхен кхоане я. «Шоайла машар лоаттабе» яха стихаш хьаювцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Сенца дуст поэта бераш?

Мишта кхетаду оаш дешаш «Бераш – Даьхен кхоане я»?

Эггара чоаг1аг1а вайна эшар фуд йох автора?

-Мишта бувц поэта ший стихотворене т1а т1ом?

-Фу дахь т1емо шийца?

- Фу хьал хилийтар вай б1ухоша мохк д1алаца чухьилхача фашисташка?

II. Керда тема хьехар

Тахан вай дешаргда : «Хаьхочун да» яха дувцар.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1одеш дувцараш.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш: «Хаьхочун да» яха дувцар

- хьалха дийшар кхетадар:

Фу ха хиннай хаьхочо берашта йийцар?

Мишта хиннад хаьхочун берал?

Сево хьахьокх к1аьнка майрал, денал?

Х1ана 1ийнав кьонах ше к1аьнка да волга д1а ца хойташ?

Фу саг хетт шоана цунах?

VI. Дахо дешархоша 1одеш дувцар.

VII. Цаг1а бе болх балар. Оаг1ув 120-127

1У. четвъртъ

1 урок

Тема: «Керда шу». «Б1аьсти йоаг1а» Осмиев Хь.

Урока лоарх1ам: «Керда шу», «Б1аьсти йоаг1а» яхача стихай чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьабкьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

II. Керда тема хьехар

Тахан вай йешаргья : «Керда шу», «Б1аьсти йоаг1а» яха стихаш.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1оеш «Керда шу» яха стихотворени.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Ц1енача уйланца,

Вай толамца чакхдалда – мишта кхетаду оаш уж дешаш?

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш: «Керда шу» яха стихотворени

- хьалха дийшар кхетадар:

Мишта дера, йоах поэта, Керда шу?

Шун ц1аг1а хоза хулий, Керда шу дездеш?

VI. Дахо дешархоша 1оеш стихотворени.

хьехархочо 1оеш «Б1аьсти йоаг1а» яха стихотворени.

Д1ахо дешархоша еш.

дийшар кхетадар:

Малаг1а белгалонаш хул 1аламе б1аьсти йоаг1аш?

Оаш зийнайий б1аьстан белгалонаш?

Дешашца сурт дилла стихотворене т1а дувчачун.

Фу дир йоах автора Алкхашкас?

Фу хилар, язду поэта, ч1онакий бордех?

Теркал дой оаш 1 аламцара хувцамаш?

УИ. Цагла бе болх балар. Оаг1ув 139-140

2 урок

Тема: «Кулгаши б1аргаши». «Б1аьстан дог1а» Муталиев Хь.

Урока лоарх1ам: «Кулгаши б1аргаши», «Б1аьстан дог1а» яхача стихай чулоацам бовзийтар; поэтах лавца алар, нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

1. Ц1аг1а бе бенна болх тажкар.

- берашка «Керда шу», «Б1аьсти йоаг1а» яха стихаш хьаювцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Мишта дера, йоах поэта, Керда шу?

Шун ц1аг1а хоза хулий, Керда шу дездеш?

Малаг1а белгалонаш хул 1аламе б1аьсти йоаг1аш?

Оаш зийнайий б1аьстан белгалонаш?

II. Керда тема хьехар

Тахан вай йешаргья : «Кулгаши б1аргаши», «Б1аьстан дог1а» яха стихаш.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1оеш «Кулгаши б1аргаши» яха стихотворени.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Шонкий кулгаш,

Г1айба буллаш, сарпал йог1аш,

Даьчун хам беш дар – мишта кхетаду оаш уж дешаш?

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш: «Б1аьстан дог1а» яха стихотворени

- хьалха дийшар кхетадар:

Мишта делх, йоах укх стихотворене т1а, б1аьстан дог1а?

Ала, х1ана даьннад ахархочун дог г1оза?

VI. Дахо дешархоша 1оеш стихотворени.

хьехархочо 1оеш «Б1аьстан дог1а» яха стихотворени.

Д1ахо дешархоша еш.

дийшар кхетадар:

Миштад йоах б1аьстан дог1а автора?

Мишта делх б1аьстан дог1а?

УП. Ц1аг1а бе болх балар. Оаг1ув 141-142

3 урок

Тема: «Лермонтовга». «1а» Яндиев Х.Дж.

Урока лоарх1ам: «Лермонтовга», «1а» яхача стихай чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькъял а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никъ

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- хьалха дийшар кхетадар:

Мишта делх, йоах укх стихотворене т1а, б1аьстан дог1а?

Ала, х1ана даьннад ахархочун дог г1оза?

Миштад йоах б1аьстан дог1а автора?

Мишта делх б1аьстан дог1а?

II. Керда тема хьехар

Тахан вай йешаргъя : «Лермонтовга», «1а» яха стихаш.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1оеш «Лермонтовга»яха стихотворени.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Хьо т1ем т1а вайтача лоамашка

Ха – зама яьлча со ваьв.

1а уйла яьча довкъашка

Хьа сийдеш со а лийннав.

Са ваха, лела безам ба

К1айча дунех виза ца воалаш,

1а санна дегаш деко хьожаргва,

К1оарга дог кер чу доаллаш.

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш: «1а» яха стихотворени

- хьалха дийшар кхетадар:

Мишта хувцалу 1 алам 1 ай?

Сенца тарду 1 а поэта?

VI. Дахо дешархоша 1 оеш стихотворенеш.

УII. Цагла бе болх балар. Оаг1ув 143-144

4 урок

Тема: «Низа овла» Веджижев А.А.

Урока лоарх1ам: «низа овла» яхача дувцари чулоацам бовзийтар; нийса а шаъра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хъакъал а кхетам а лакхбар; шаъра къамаъл 1омадар.

Урока никъ

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Лермонтовга». «1а» яха стихаш хъаювцийтар.

Хъехархочун хаттараш:

Фу йоах лермонтовга поэта?

Сенах гучадоал поэта лермонтов дукха везаш хилар?

Мишта хувцалу 1алам 1ай?

Сенца тарду 1а поэта?

II. Керда тема хъехар

Тахан вай дешаргда : «Низа овла» яха дувцар.

Цкъа хъалхаг1а хъехархочо 1одеш дувцараш.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш: «Низа овла» яха дувцар

- хъалха дийшар кхетадар:

Мала вахав берашца концерте?

Сенах гу Эсамбаев Махъмуда нах дукха безаш хилар?

Фу къамаъл хилар анеи Махъмудеи?

VI. Дахо дешархоша 1одеш дувцар.

VII. Ц1аг1а бе болх балар. Оаг1ув 147-152

5урок

Тема: «Безама юххъанцара оаг1илг» Чахкиев И.С.

Урока лоарх1ам: «Безама юххъанцара оаг1илг» яхача дувцари чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькъал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никъ

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- **берашка** «Низа овла» яха дувцар хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Мала вахав берашца концерте?

Сенах гу Эсамбаев Махьмуда нах дукха безаш хилар?

Фу къамаьл хилар анеи Махьмудеи?

II. Керда тема хьехар

Тахан вай дешаргда : «Низа овла» яха дувцар.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1одеш дувцараш.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

IV. Сало1а минот.

V. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш: «Безама юххъанцара оаг1илг» яха дувцар

- хьалха дийшар кхетадар:

Фу оамалаш яр Тархана?

Мала ухар к1аьнка т1ехьа?

Маца тоайтар Тархана ший кхала?

VI. Дахо дешархоша 1одеш дувцар.

VII. Ц1аг1а бе болх балар. Оаг1ув 153-159

бурок

Тема: «Нана» Чахкиев И.С.

Урока лоархам: «Нана» яхача стихотворени чулоацам бовзийтар нийса а шаъра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хъаькъал а кхетам а лакхбар; шаъра къамаьл 1омадар.

Урока никъ

1. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- **берашка** «Безама юххъанцара оаг1илг» яха дувцар
хъадувцийтар.

Хъехархочун хаттараш:

Фу оамалаш яр Тархана?

Мала ухар к1аьнка т1ехъа?

Маца тоаяйтар Тархана ший кхала?

II. Керда тема хъехар

Тахан вай йешаргъа: «Нана» яха стихотворени .

Цкъа хъалхаг1а хъехархочо 1оеш стихотворени.

III. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

IV. Сало1а минот. IV. Сало1а минот

(хъехархочоа т1еххъа)

Дехкий дайда даьхкар

- Ца1, шиь, кхоь.

Масса сахъат даьннад хъежар

— Диь, пхиь, ялх.

Цици доаг1а 1ота1алаш

- Ца1, шиь, кхоь.

Сих а ца луш хьалг 1 овтталаш

— Диъ, пхий, ялх.

V. Дахо хьехархочо дла а оалаш дешархоша 1 оеш: «Нана» яха стихотворени - хьалха
дийшар кхетадар:

Фу бахьан долаш делх вай лаьтта?

Сенца тарду поэта вай лаьтта?

Фуд, йоах, поэта берашта эшар?

VI. Дахо дешархоша 1 оеш стихотворени.

УШ. Цагла бе болх балар. Оаг 1 ув 159-160

7урок

Тема: «Тирк». Плиев М-С.

Урока лоарх1ам: «Тирк» яхача стихотворени чулоацам бовзийтар нийса а шаъра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хъаькъал а кхетам а лакхбар; шаъра къамаьл 1омадар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка: (хъехархочоа т1еххъа)

Ж1али даим цискал лет,

Г1ажо котама з1ок етт...

Хьо-м г1аж яц,

Хьо ж1али дац,

Хьога, нанилг,

Латар тац!

II. Ц1аг1ара болх тахкар

- берашка «Нана» яха стихотворени хъаювцийтар.

Хъехархочун хаттараш:

Фу бахъан долаш делх вай лаьтта?

Сенца тарду поэта вай лаьтта?

Фуд, йоах, поэта берашта эшар?

III. Керда тема хъехар

Тахан вай йешаргъа : «Тирк» яха стихотворени .

Цкъа хъалхаг1а хъехархочо 1оеш стихотворени.

IV. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Моакхаз

Чюжел

Чхарех

Сухалца

чоабал

V. Сало 1а минот: (хъехархочоа т1еххъа д1аол)

Аързи йоаг1а сигала г1олла,

Шерра ткъамаш доаржадаъ.

Котам яг1а ший к1оригаш

Ткъама к1ал цох хъулаяъ.

Аързи, д1аг1о, гаънаяла,

Эшац ира м1араш хъа.

К1оригаш, шо арайовла,

Яжа баъ т1а шо д1аг1о.

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш: «Тирк» яха стихотворени - хъалха дийшар кхетадар:

Фу йоах поэта Тирках?

Тирк санна низ болаш ше валаре, фу хургдар йоах?

Мишта дувц поэта шийхи Тиркахи хургдар?

VII. Дахо дешархоша 1оеш стихотворени.

УШ. Ц1аг1а бе болх балар. Оаг1ув 161-162

8урок

Тема: «Са моаршал да хьога». Плиев М-С.

Урока лоарх1ам: «Са моаршал да хьога» яхача дувцари чулоацам бовзийтар; нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

Метта разминка: (хьехархочо хьалха а оалаш, дешархоша т1ехьаоал) Зизалг даьннад баь т1а,

Паддугаш дуне...

Из хьа дац, из са дац:

Из да массане!

II. Ц1аг1ара болх тажкар.

- берашка «Тирк» яха стихотворени хьаювцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Фу йоах поэта Тирках?

Тирк санна низ болаш ше валаре, фу хургдар йоах?

Мишта дувц поэта шийхи Тиркахи хургдар?

III. Керда тема хьехар

Тахан вай дешаргда: «Са моаршал да хьога» яха дувцар.

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1одеш дувцар.

IV. Сало 1а минот: (хьехархочоа т1ехьа д1аол)

Аьрзи йоаг1а сигала г1олла,

Шерра ткьамаш доаржадаь.

Котам яг1а ший к1оригаш

Ткъама к1ал цох хьулаяь.

Аързи, д1аг1о, гаънаяла,

Эшац ира м1араш хъа.

К1оригаш, шо арайовла,

Яжа баъ т1а шо д1аг1о.

V. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

майда

ловргда

VI. Дахохъехархочод1ааоалашдешархоша 1одеш: «Самоаршалдахьога» яхачадувцара -
хъалхадийшаркхетадар:

Малаш хила безам ба берий?

Сен лард я дешар?

Фу к1аьнк ва Хъуси?

Мишта дувц лаьттан т1а болх бар?

Малаг1а оамалаш езаялар шоана Хъусе доттаг1чун?

VII. Дахо дешархоша 1одеш дувцар.

УШ. Цаг1а бе болх балар. Оаг1ув 163-167

9-урок

Тема: «Г1айг1а оаш ма елаш», «Наьсарен лаьтта», «Г1араг1ураш». Гагиев Г.

Урока лоарх1ам: «Г1айг1а оаш ма елаш», «Наьсарен лаьтта», «Г1араг1ураш» яхача стихай чулоацам бовзийтар нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

Д1ахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш: «Са моаршал да хьога» яхача дувцар.

- хьалха дийшар кхетадар: хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Малаш хила безам ба берий?

Сен лард я дешар?

Фу к1аьнк ва Хьуси?

Мишта дувц лаьттан т1а болх бар?

Малаг1а оамалаш езаялар шоана Хьусе доттаг1чун?

III. Керда тема хьехар

Тахан вай йешаргья : «Г1айг1а оаш ма елаш», «Наьсарен лаьтта», «Г1араг1ураш» яхастихаш .

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1оеш стихаш.

IV. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Лусташ

вас

1алашъелаш

Куц

ганзаш

тоамми

V. Сало1а минот:

Корта лаккха хьалъайбе,

Кулгаш тIехъашка даха.

Сих а ца луш, сабаре,

Клоаргга даккха, бераш, са.

Кулгаш айде, делале,

Когабухъара овтта,

Пхъагилгал мо кхувсале,

Мекъал гаьнаяккха.

VI. Дахо хьехархочо дIа а оалаш дешархоша Iоеш: «ГIайгIа оаш ма елаш», «Наьсарен лаьтта», «ГIарагIураш» яха стихаш - хьалха дийшар кхетадар:

Мишта дувц «ГIайгIа оаш ма елаш» стихотворене тIа вахар?

Фу йоах поэта нахага?

Фуд поэта ший дега чу леладер?

Iалама малагIа ха ювц «ГIарагIураш» яхачастихотворене тIа?

VII. Дахо дешархоша Iоеш стихаш.

УШ. ЦагIа бе болх балар. ОагIув 168-170.

10-урок

Тема: «Нана» Муталиев Хь-Б, «Нана тхайса улл» Гагиев Г.

Урока лоарх1ам: «Нана» Муталиев Хь-Б, «Нана тхайса улл» Гагиев Г. яхача стихай чулоацам бовзийтар нийса а шаьра а стихаш еша 1омабар; берий дешарцара безам а хьяькьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Г1айг1а оаш ма елаш», «Наьсарен лаьтта», «Г1араг1ураш» яха стихаш яха стихаш хьяювцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Мишта дувц «Г1айг1а оаш ма елаш» стихотворене т1а вахар?

Фу йоах поэта нахага?

Фуд поэта ший дега чу леладер?

1алама малаг1а ха ювц «Г1араг1ураш» яхача стихотворене т1а?

III. Керда тема хьехар

Тахан вай йешаргья : «Нана» Муталиев Хь-Б, «Нана тхайса улл» Гагиев Г

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1оеш стихаш.

IV. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

зелла

цицха

улхаш

V. Сало1а минот.

Дехкий дайда даьхкар

- Ца1, ший, кхоь.

Масса сахьат даьннад хьежар

- Диь, пхий, ялх.

Цици доаг1а 1ота1алаш

- Ца1, шиь, кхоь.

Сих а ца луш хьалг1 овтталаш

- Диь, пхиь, ялх.

VI. Дахо хьехархочо да а оалаш дешархоша 1оеш: «Нана» Муталиев Хь-Б, «Нана тхьайса улл» Гагиев Г яха стихаш - хьалха дийшар кхетадар:

Мишта бувц стихотворене т1а нокхармоза?

Фу йоах наьнах?

Сенца тарью поэта нана?

Оаш лорабой шоай ноаной сало1ам?

Малаг1ча дешашца гучадоакх поэта нана хьамсара хилар?

VII. Дахо дешархоша 1оеш стихаш.

УШ. Цаг1а бе болх балар. Оаг1ув 172-173.

11-урок

Тема: Оаг1ув хьаллаьцача. Мальсагов А.

Урока лоарх1ам: Оаг1ув хьаллаьцача яхача дувцара чулоацам бовзийтар нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

- Дешархоша хьалдоах шоай книжкаш.
- Хьехархочо шоаш уроках бергбола болх хьалхабоакх.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- **берашка** «Нана» Муталиев Хь-Б, «Нана тхайса улл» Гагиев Г яха стихаш хьаювцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Мишта бувц стихотворене т1а нокхармоза?

Фу йоах наьнах?

Сенца тарью поэта нана?

Оаш лорабой шоай ноаной сало1ам?

Малаг1ча дешашца гучадоакх поэта нана хьамсара хилар?

III. Керда тема хьехар

Тахан вай дешаргда : **Оаг1ув хьаллаьцача** яха дувцар Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1одеш дувцар.

IV. Сало1а минот

Бийнаш де, бийнаш даста

- Ца1, ший, кхобь.

Кулгаш дила, хьокхаде

- Дий, пхий, ялх.

Т1аккха шорттига т1оараш тоха

- Т1арш, т1арш, т1арш.

Когаш шорттига 1отоха

- Дап, дап, дап.

V. Дешашцара болх

Малаг 1а дешаш кхетаданзар оаш?

1алашде

хатар

1аламга

матардаха

VI. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш дувцар

Мича ваха араваьннав наькьахо?

Сенга хьажа лаьрх 1ад цо?

Хьадувцал, мишта гойт дувцар т1а 1алам?

Хьана дихьар цо зизаш?

VII. Дахо дешархоша 1одеш дувцар.

УШ. Ц1аг1а бе болх балар. Оаг1ув 173-176.

12-урок

Тема: Даьци. Шадиев С.

Урока лоарх1ам: Даьци яхача дувцара чулоацам бовзийтар нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьаькьал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка Оаг1ув хьаллаьцача яха дувцар хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Мича ваха араваьннав накьахо?

Сенга хьажа лаьрх1ад цо?

Хьадувцал, мишта гойт дувцар т1а 1алам?

Хьана дихьар цо зизаш?

III. Керда тема хьехар

Тахан вай дешаргда : Даьци яха дувцар Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1одеш дувцар.

IV. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

кхелата

назма

сакхийна

б1уболийтар

V. Сало1а минот: (хьехархочо ше хьалха а оалаш, д1ахтокх де дезар)

Кулгаш лакхаг1а,

Ца1, шиь, кхоь.

Баламаш шераг1а,

Диь, пхиь, ялх.

Кога бухьара овтта,

Ворх1, барх1, ийс.

Шорттига 1оховша,

Д1а-хъа делале.

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш дувцар

Назма хазача фу дир инарала?

Мишта хул 1алаудина валар?

Х1ана к1айбеннаб Даьце корта?

Вахарцара малаг1а говзал йовзаш хиннай Даьци?

Сенна бахаб к1аьнки Даьции кхай т1а?

Фу дир Даьце, шоай ц1еноех ц1и яьнналга хайча

Мишта нийсделар Даьце ялар?

VII. Дахо дешархоша 1одеш дувцар.

УШ. Ц1аг1а бе болх балар. Оаг1ув 176-186.

13-урок

Тема: Пушкин А.С. «1уйре». «1ан сайре»

Урока лоарх1ам: «1уйре». «1ан сайре» яхача стихотворений чулоацам бовзийтар нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьабкълал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Даьци» яха дувцар хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Назма хазача фу дир инараля?

Мишта хул 1алаудина валар?

Х1ана к1айбеннаб Даьце корта?

Вахарцара малаг1а говзал йовзаш хиннай Даьци?

Сенна бахаб к1аьнки Даьции кхай т1а?

Фу дир Даьце, шоай ц1еноех ц1и яьнналга хайча

Мишта нийсделар Даьце ялар?

III. Керда тема хьехар

Тахан вай ешарга я: «1уйре». «1ан сайре» яхача стихотворенеш

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1оеш стих «1уйре».

IV. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

лирца

малхбоале

тхир

цонашка

тайжа

V. Сало1а минот: (хьехархочо ше хьалха а оалаш, д1ахокх де дезар)

Кулгаш лакхаг1а,

Ца1, шиъ, кхоъ.

Баламаш шераг1а,

Диъ, пхиъ, ялх.

Кога бухъара овтта,

Ворх1, барх1, ийс.

Шорттига 1оховша,

Д1а-хъа делале.

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш стих «1ан сайре»

Хъехархочун хаттараш:

Мишта дувц стихотворене т1а 1уйран 1алам?

Фу йоах зизаех?

Мичахъа долх г1ажий 1улаш?

VII. Дахо дешархоша 1оеш стих. «1ан сайре»

Хъехархочун хаттараш:

Сенца тарду Пушкина ду1а?

Фу йоах наънах?

Мишта дувц стихотворене т1а 1алам?

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Ду1о

кхалар

оагилг

узамо

1адда

борал

VIII. Цаг1а бе болх балар. Оаг1ув 219-221. Дагахъа 1омае стихотворени.

14-урок

Тема: «Хьу». Паустовский К. «Тайга». Чехов А.

Урока лoарх1ам: «Хьу». Паустовский К. «Тайга». Чехов А. яхача дувцарий чулоацам бовзийтар нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьабкьбал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никь

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «1уйре». «1ан сайре» яха стихотворенеш хьаювцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Мишта дувц стихотворене т1а 1уйран 1алам?

Фу йоах зизаех?

Мичахьа долх г1ажий 1улаш?

Сенца тарду Пушкина ду1а?

Фу йоах наьнах?

Мишта дувц стихотворене т1а 1алам?

III. Керда тема хьехар

Тахан вай дешаргда : «Хьу». Паустовский К., «Тайга». Чехов А. яха дувцараш

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1одеш «Хьу». Паустовский К. яха дувцар

IV. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

сийна

унахц1енон

ялат хьувкьийтарна

т1унал

ушалашкара

хьеха зиза

V. Сало1а минот: (хьехархочо ше хьалха а оалаш, д1ахокх де дезар)

Кулгаш лакхаг1а,

Ца1, шиь, кхоь.

Баламаш шераг1а,

Диъ, пхиъ, ялх.

Кога бухъара овтта,

Ворх1, барх1, ийс.

Шорттига 1оховша,

Д1а-хъа делале.

VI. Дахо хъехархочо д1а а оалаш дешархоша 1одеш дувцар .

Хъехархочун хаттараш:

Х1ана ала йиш я хъу – унахц1енон хъаст ба??

Малаг1а пайда лу хъуно ялат хъувкъара?

Малаг1а зенаши зуламаши доал хъу д1аяккхарах?

Сен т1ахъехам беш да дувцар?

VII. Дахо дешархоша 1одеш дувцар «Тайга». Чехов А

Хъехархочун хаттараш:

Мишта я тайга?

Сенах тамаш яйташ я тайга?

Малаг1ча мотте я йоах автора тайга?

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

Дийхк, корсам

1аърждакха

дийхк

малхбоалехъа

хъакъехъа

доазув

VIII. Ц1аг1а бе болх балар. Оаг1ув 221-224. Деша, юха хъадувца.

15-урок

Тема: «Циска кЮриг». Толстой Л.

Урока лоарх1ам: «Циска кЮриг». Толстой Л. яхача дувцари чулоацам бовзийтар нийса а шаьра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хьабкълал а кхетам а лакхбар; шаьра къамаьл 1омадар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Хьу». Паустовский К., «Тайга». Чехов А. яха дувцараш хьадувцийтар.

Хьехархочун хаттараш:

Х1ана ала йиш я хьу – унахц1енон хьаст ба??

Малаг1а пайда лу хьуно ялат хьувкъара?

Малаг1а зенаши зуламаши доал хьу д1аяккхарах?

Сен т1ахъехам беш да дувцар?

Мишта я тайга?

Сенах тамаш яйташ я тайга?

Малаг1ча мотте я йоах автора тайга?

III. Керда тема хьехар

Тахан вай дешаргда : «Циска кЮриг». Толстой Л. яха дувцар

Цкъа хьалхаг1а хьехархочо 1одеш «Циска кЮриг». Толстой Л. яха дувцар

IV. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

амбар

низткъача

т1одаш

мерг1илгаш

чарахь

эр

баргал

V. Салола минот: (хъехархочо ше хълха а оалаш, длахокх де дезар)

Метта разминка: (хъехархочоа тлеххъа)

Жлали даим цискал лет,

Глажо катама злок етг...

Хъо-м глаж яц,

Хъо жлали дац,

Хъога, нанилг,

Латар тац!

VI. Длахо хъехархочо дла а оалаш дешархоша лодеш дувцар «Циска клориг»

Хъехархочун хаттараш:

Мишта хъакорадир циск?

Малагла клориг йитай нанас берашта?

Вокха клоригех фу дир нанас?

Мишта клалхаръяккхар Васяс циска клориг?

VII. Длахо дешархоша лодеш дувцар «Циска клориг»

УШ. Цагла бе болх балар. Оаглув 224-227. Деша, юха хъадувца.

16-урок

Тема: «Блабстан хиш». Тютчев Ф. «О, ма безам ба са ваха». Блок А.

Урока лоарх1ам: «Блабстан хиш». Тютчев Ф. «О, ма безам ба са ваха». Блок А. яхача стихай чулоацам бовзийтар нийса а шаъра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хъабкъал а кхетам а лакхбар; шаъра къамаъл 1омадар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- берашка «Циска к1ориг». Толстой Л. яха дувцар хъадувшийтар.

Хъехархочун хаттараш:

Мишта хъакорадир циск?

Малаг1а к1ориг йитай нанас берашта?

Вокха к1оригех фу дир нанас?

Мишта к1алхаръяьккхар Васяс циска к1ориг?

III. Керда тема хъехар

Тахан вай ешарга я: «Блабстан хиш». Тютчев Ф. «О, ма безам ба са ваха». Блок А. яха стихаш

Цкъа хъалхаг1а хъехархочо 1оеш «Блабстан хиш». Тютчев Ф. яха стих

IV. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

бердех

тогтаенна

екаш

V. Сало1а минот: (хъехархочо ше хъалха а оалаш, д1ахокх де дезар)

Метта разминка: (хъехархочоа г1еххъа)

Ж1али даим цисках лет,

Г1ажо котама з1ок етг...

Хъо-м г1аж яц,

Хьо ж1али дац,

Хьога, нанилг,

Латар тац!

VI. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш стих

Хьехархочун хаттараш:

Мишта дувц стихотворене т1а б1аьстан хиш?

Фу йоах ашарех?

VII. Дахо дешархоша 1оеш стихаш

УШ. Цаг1а бе болх балар. Оаг1ув 227-228. Дагахьа 1омае стихотворенеш

17-урок

Тема: «Баскилги зунгати». Крылов И.

Урока лоарх1ам: «Баскилги зунгати». Крылов И. яхача к1оанолга чулоацам бовзийтар нийса а шаъра а деша 1омабар; берий дешарцара безам а хъабкъал а кхетам а лакхбар; шаъра къамаъл 1омадар.

Урока никъ

I. Урока кийчо яр.

II. Ц1аг1а бе бенна болх тахкар.

- бeрaшкa «Б1aбcтaн хиш». Тютчев Ф. «О, ма безам ба са ваха». Блок А. яха стихаш хъаювцийтар.

Хъехархочун хаттараш:

Мишта дувц стихотворене т1а б1абстан хиш?

Фу йоах ашарех?

III. Керда тема хъехар

Тахан вай ешарга я: «Баскилги зунгати». Крылов И. яха к1оанолга

Цкъа хъалхаг1а хъехархочо 1оеш

IV. Дешашцара болх

Малаг1а дешаш кхетаданзар оаш?

кхача

т1ехълен

то1ош

1алашъяь

фусам

V. Сало1а минот: (хъехархочо ше хъалха а оалаш, д1ахокх де дезар)

Метта разминка: (хъехархочоа т1еххъа)

Ж1али даим цискал лет,

Г1ажо котама з1ок етт...

Хъо-м г1аж яц,

Хьо ж1али дац,

Хьога, нанилг,

Латар тац!

VI. Дахо хьехархочо д1а а оалаш дешархоша 1оеш стих

Хьехархочун хаттараш:

Фу деш хиннад баскилг аьрки?

Фу хиннад баскилкага даа?

Хьангара дех цо новкъостал?

Б1арчча хьаййцача, малаг1а кхетам луш я к1оанолг?

VII. Дахо дешархоша 1оеш к1оанолг

VIII. Цаг1а бе болх балар. Оаг1ув 229-230. Дагахьа 1омае к1оанолг